

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT
1935

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR: S BOKTRYCKERI
1935

"SMÅFÅGLARNAS VÄNNER"

I VÄNERSBORG

När jag åtagit mig att här skriva om någon upplevelse från min skoltid i Vänersborg, har valet av ämne inte varit mig särdeles svårt. Ty jämte utflykterna till Halleberg och "Lus-sedagen" vet jag knappast något, som står så klart för mitt minne som de omständigheter, vilka voro förenade med sällskapet "Småfåglarnas Vänners" verksamhet.

Innan jag börjar, kan jag dock inte låta bli att göra en reflexion präglad av en viss bitterhet vid tanken på det myckna — ibland alltför myckna — som i våra dagar göres för de ungas nöjen och vederkvickelse. Det var förunderligt, vad myndigheter och vuxna på den tiden — slutet av 1870: och början av 1880:talet — gjorde litet för att bereda ungdomen någon förströelse, något som kunde tillfredsställa dess naturliga behov och längtan efter lek och rörelse i det fria. Ja, de unga levde nog i den allmänna föreställningen, att nästan allt, som var roligt, sågs med oblida ögon av de äldre: källbacksåkning, snöbollskastning, badning och den oerhört spännande leken "slå munk" — som jag sedan den tiden aldrig åsett — m. m., och för de seglingsintresserade fanns inte en tillstymmelse till båthamn. Någon slags ordnad idrott förekom inte alls.

Kunde man av någon beskedlig skutskeppare — sådana funnos inte många — få låna en julle för att plaska omkring

med och lära sig att "vricka", en nog så svår och intressant konst (som med god vilja skulle kunna anses som en primitiv föregångare till den världserövrande propellern), så var det höjden av lycksalighet men måste nog döljas för föräldrar och skvallertanter av båda könen. Ty tiden var på samma gång hård och klemig¹⁾ enligt den livets eviga lag, som bjuder, att den ena ytterligheten framkallar den andra.

Jag kan inte förstå denna de äldres likgiltighet för de yngres behov på annat sätt än att de förra på denna — fränsett grälet med Norge — politiskt döda och i övrigt dådlösa tid voro mest intresserade av sina egna nöjen och förströelser. Den gamla goda tiden var, för att säga sanningen, mera gammal än god.

Men jag skyndar att tillägga, att den allmänna, surmulna inställningen mot pojkar — jag säger med avsikt *p o j k a r n a*, ty hur flickorna hade det, därom kan jag inte döma — likväl hade sina fördelar. Den lärde oss att själva taga initiativ till våra förströelser, vilket ur uppfostringssynpunkt är synnerligen viktigt, och den gav åt dessa den egendomliga krydda, som av ålder åtföljer den förbjudna frukten. Och när någon omväxling förekom i förbindelse med själva skolgången, t. ex. vid Lucia och Småfåglarnas Vänners framträdande, så mottogs den med så mycket tacksammare hjärtan.

Emellertid skall jag nu, utan vidare preludier, övergå till mitt egentliga ämne.

I vårt land väcktes framemot 1870:talet en rörelse till liv,

¹⁾ Den klemighet jag talar om var helt och hållet på de vuxnas sida. Som exempel vill jag nämna, att vid ett ordentligare snöväder eller en starkare köld gavs lov i läroverket samt att den eljest så livaktiga föreningen Småfåglarnas Vänner under en hel hösttermin inte lät skolungdomen uppsätta fågelholkar på grund av "den ruskiga väderlek, som nästan oavbrutet var rådande".

som gick ut på att skydda småfåglarna icke blott från köld och svält såsom i våra dagar utan kanske lika mycket från människors oförstånd, okynne och elakhet. Det var nämligen på den tiden mycket vanligt att även inhemska fåglar, särskilt grönsiskor och steglitsor, höllos i bur, och icke endast pojkar utan även andra togo sig för att "fånga fåglar", såsom det hette, vilka man sedan tämjde och sålde eller idkade byteshandel med. Infångandet tillgick mest på det sättet, att ett långt metspö, i toppen rikligt bestruket med s. k. fågellim, försiktigt stacks upp nedifrån genom lövverket på det träd där det tilltänkta offret satt och sjöng sin lilla visa. Om fågelfångaren då hade tur, fastnade den intet ont anande sångaren på limmet och halades ner under förtvivlade ansträngningar att flaxa sig loss.

Mindre grymt men mera rått tillgick det, när småfåglarna i flock lockades till frikostigt utströdda frön, under vilka dolde sig ett hopfällbart nät, som drogs ihop med ett långt snöre, varefter jägaren avlivade den sprattlande fångsten och gick och sålde den till stadens restauranger, där den figurerare på matsedeln under benämningen "kramsfågel".

Ett annat oskick var att plundra fåglarnas bon, ibland visserligen i den något tvivelaktiga avsikten att "samla ägg" men ännu oftare av rent okynne eller på grund av den hos människan inneboende driften att jaga och förfölja verelserna inom djurvärlden.

Man kan alltså säga, att det inte var en dag för tidigt, när ovannämnda rörelse uppstod i vårt land. Den ägnade sig först åt småfåglarna, utsträcktes med tiden till ett alltmera omfattande djurskydd och har slutligen, i våra dagar, utvecklats till ett betydande, allmänt naturskydd. Utan tvivel hade antydningar därtill förut förekommit, men först mot slutet av 1860:talet började rörelsen bli organiserad och nådde då även vår stad, där den tog form av sällskapet Små-

fåglarnas Vänner, bildat efter mönster från Göteborg, där en sådan sammanslutning med samma namn, den första i Sverige, kommit till stånd år 1869.

Sällskapet konstituerades i Vänersborg den 24 mars 1875, och i stadgarna angavs dess ändamål vara "att bereda skydd och trevnad åt småfåglarna samt att i sådant syfte, såvitt ske kan, även verka för skogsodling och trädplantering". Som styrelsens ordförande fungerade rektor Bergman (självskriven i sin egenskap av läroverkets rektor), såsom sekreterare och kassör lektorn i matematik Rådberg, varjämte den lärde och blide adjunkten i biologi v. Hackwitz och förste läraren vid folkskolan Nyblom voro självskrivna ledamöter. Bland valda ledamöter av styrelsen under de 36 åren av sällskapets tillvaro må vidare nämnas f. handlanden Adolf Andersohn och senare stadsläkaren doktor Bylund samt mot slutet direktör Edwin Anderson.¹⁾

En av dessa, lektor Rådberg, torde förtjäna ett närmare omnämnande, helst som han var sällskapets initiativtagare och egentlige stiftare och det åtminstone för mig är omöjligt att tala om Småfåglarnas Vänner utan att samtidigt tänka på Rådberg. Han var i ett avseende en dubbelnatur av den art, som ej är ovanlig inom lärarkåren, om den ock kan gå i mycket olika riktningar. I det borgerliga livet var han känd

¹⁾ Adolf Andersohn, den bekante donatorn och Jerusalemsfararen, allmänt känd under binamnet "Töven", som sades ha uppkommit därav, att han under sin verksamhet som handlande ofta tillropat otåligen kunder ett "Töva lite!", synes ha varit den företrädesvis praktiskt inriktade ledamoten. — Bylund, skicklig läkare och duktig kommunalman var en mycket känd och betrodd person, kanske mera fruktad än älskad, och kallades "Kung Carl" till skillnad från den icke mindre mäktige "Kung Albert", eller rådman Carlsson, efter vad det vill synas Fridasångernas "Rådman", ehuru ingalunda den milda duva, sådan han där framställes, utan en skarp karl och framstående affärsman. — Edwin Anderson var en av samhällets verksamaste och mest intresserade personligheter.

för att vara en särdeles snäll och älskvärd herre, som form-
ligen lyste av godhet och välvilja mot sina medmänniskor.
Därjämte var han en den angenämaste sällskapsmänniska
och ägde i motsats mot flera av sina kolleger de ekonomiska
förutsättningarna för att göra sig gällande i samhällets um-
gängesliv. Visserligen låg det en skymt av löje över hans
sirliga och välmenande uppträdande, men detta bidrog endast
till att stadga hans anseende som en god och oförarglig med-
borgare. Till det yttre påminde han, med sin välvisa uppsyn,
sin lilla runda figur och sina stora glasögon, icke så litet om
den traditionella bilden av Mr Pickwick i de illustrerade Dic-
kens-upplagorna.

Nåväl, denne utomordentlige människo- och småfågelsvän
var som lärare en helt annan, i korthet sagt en svår och fruk-
tad magister. Han hade nämligen två egenskaper, som ur
pedagogisk synpunkt äro lika betänkliga: han var i skolan
pedantisk och kolerisk. Om en stackare hade fått ett plus-
minus- eller likhetstecken litet snett inskrivet — som så lätt
händer i ungdomens vår — så kunde han vara säker om en
omständlig straffpredikan, och om någon hade löst ett pro-
blem på annat sätt, än magistern hade tänkt sig, kunde han
förfalla till ett oresonligt vredesutbrott. Men jag vill inte
uppehålla mig längre vid denna sida av saken, ty han menade
nog väl även i skolan.

Sällskapetets arbete gick närmast ut på uppsättande av få-
gelholkar och bedrevs, huvudsakligen i plantagen¹⁾, med liv
och lust av ungdomen från läroverket och folkskolan och
ibland, fruktar jag, med mera nit än skicklighet. Åtminstone
visade det sig i början rätt svårt att få småfåglarna att åt-

¹⁾ Som gammal lånordsforskare kan jag inte låta bli att i förbigående
nämna, att ordet *plantage* för plantering, så vitt jag kunnat utröna, inte
användes på någon annan ort i riket. — Samma tyckes vara förhållandet
med *jetée* (på den tiden uttalat "schertén") för hamnarm.

njuta det sålunda erbjudna skyddet. Kanhända kommo de alltför väl ihåg sina gamla fiender människorna och deras lockmetoder och hyste till dem en stadgad misstro. En bidragande omständighet till deras skygghet var väl också, att det dröjde rätt länge, innan sällskapet hade experimenterat sig fram till en hållbar och i övrigt lämplig typ av fågelholkar.

Sällskapet ägnade sig på flera andra sätt åt småfåglarnas skydd och trevnad, t. ex. genom plantering av skog — varom mera här nedan — genom att låta utströ frön och korn i holkarna och på snön om vintrarna samt uppsätta havrekärvar till julen, genom att vädja till trakten omkring staden att följa exemplet, söka förhindra jakt på småfågel och dess användande som kramsfågel på restaurangerna samt först och sist genom upplysning i tal och skrift.

Denna upplysning skedde dels i form av föredrag vid det årliga allmänna sammanträdet, dels och framför allt genom utdelande såsom premier av böcker och skrifter i biologiska ämnen, företrädesvis om fåglarna och deras bon men även innehållande lämpliga berättelser ur djurvärlden i allmänhet (t. ex. "Vackra Svarten" m. fl.). Sådana premier gavs såväl åt läroverkets och folkskolans lärjungar som åt flickskolans. Omnämmandet härav i protokollet är det enda ställe, där vi få höra talas om flickorna. Eljest säges ingenting om något deltagande från deras sida i rörelsen, och inte heller kan jag påminna mig något sådant men har en dunkel föreställning om att flickorna på den tiden voro liksom ett slags fåglar i bur.

Sällskapets strävanden uppmärksammades givetvis och understöddes livligt av ortspressen.

Såsom medlemmar i denna förening ingingo de av stadens borgare, som voro mera måna om sitt ansende, och lärjungarna vid läroverket och folkskolan voro "självskrivna", varmed torde ha menats, att medlemskap för dem var obliga-

toriskt. Även damer slöto sig till sällskapet, och i sin berättelse för det första verksamhetsåret yttrar sig sekreteraren, bland vars åliggande det ingick att författa denna redogörelse, på följande välfunna sätt: "Bland medlemmarna märkas redan åtskilliga av stadens damer, och jag vågar vid detta tillfälle uttala den förhoppningen, att under året ännu många flera av det kön, bland vars förnämsta dygder vi räkna godhet och ömhet, måtte hedra vårt sällskap genom att låta skriva in sig bland Småfåglarnas Vänner".

Årsavgiften var minst 1 krona (ett belopp, som mera sällan överskreds) för de vuxna och för lärjungarna i läroverket och folkskolan frivillig (vanligen 10 à 25 öre). Som ett stöd av både moralisk och ekonomisk betydelse, för vilket styrelsen aldrig försummade att upprepa sin tacksamhet, beviljade Älvsborgs läns norra hushållningssällskap redan det första året ett årligt anslag till verksamhetens bedrivande av 25 kronor, som efter den första femårsperioden höjdes till 100 kronor.

Men sällskapets arbete var inte alltid en dans på rosor. Ett särskilt bekymmer fick styrelsen, då efter några år en medlem av föreningen i en skriftlig inläga anmälde, att han sett en skata ur en fågelholk upphämta och uppäta en liten fågel, samt framhöll skatornas skadliga framfart i allmänhet. Styrelsens uppmärksamhet fästes därefter på det faktum, att sparvarna ibland helt ogenerat lade beslag på holkarna och utan vidare vräkte dessas rättmätiga hyresgäster. Styrelsen ansåg, att sparvarnas framfart, enär de inte voro insektsätande och således inte gjorde någon nytta — en synpunkt, som spelade en stor roll i diskussionen — "borde hållas inom behöriga gränser". Till dessa fridstörare slöto sig snart såsom god trea de många kråkorna, och styrelsen beslöt omsider att utbetala ett slags skottpenning av 10 öre för varje dödad kråka. Också figurera "dödade kråkor" som

en avsevärd utgiftspost i sällskapets räkenskaper, slutligen uppgående till omkring 50 kronor om året, bakom vilket belopp vi alltså i andanom kunna skåda 500 kråkors lik.

Skatorna synes man ha gjort sig av med genom att låta riva ned deras bon, och de försvinna hastigt från stridsplatsen. Men sparvarna kunde man tydligen inte få bukt med. Ehuru det längre fram (efter Rådbergs tid) i årsberättelsen talades om dem såsom "inkräktarnas glupska, grälaktiga, förförljelselystna och klumpiga skaror", tyckes detta icke ha gjort det minsta intryck på dessa otacksamma luftens gamänger. Försök att hindra dem från olovligt tillträde gjordes genom att anordna mindre flyghål än förut i holkarna, men denna åtgärd hade ej någon större framgång.

Skam till sägandes motverkades sällskapets ansträngningar, särskilt i början, även av okynnig ungdom, som förstörde en del av de uppsatta holkarna.

Den mångåriga striden med kråkorna slutade emellertid sent omsider och det på ett uppseendeväckande sätt. Styrelsen beslöt nämligen, år 1904, att skottpengar ej vidare skulle utgå för dödade kråkor, enär man fått "andra åsikter om kråkornas förhållande till sällskapets små skyddslingar". Vilka dessa ändrade åsikter voro, framgår ej av protokollen, men vi kunna gissa oss till en påverkan från den i staden bildade djurskyddsföreningen, med vilken sällskapet redan tidigt hade inlett ett visst samarbete. Men nog måtte det efter så många års blodigt kråk-krig ha varit påkostande att göra ett sådant medgivande, så mycket mer som sällskapet då hade omkring 9,000 kråkors liv på sitt samvete och för dem utbetalat omkring 900 kronor. Dock, kulturen har sina offerväsen, och utvecklingen går framåt genom ständiga misstag. Och vem vet, om sista ordet ännu är sagt i denna fråga. Åtminstone läser man då och då i tidningarna från lantbrukarehåll om önskvärdheten av kråkors utrotande.

En annan omständighet, som tidigt ingav styrelsen ett visst missmod, var den medelmåttiga tillströmningen av betalande medlemmar. Sällskapet började med det för en idéell sammanslutning rätt avsevärda medlemsantalet av 123, men detta sjönk så småningom till ett 50:tal, som dock då och då åter ökades genom särskilda vädjanden till stadsborna, bland vilka damerna alltid voro på ett hedrande sätt i föreningen representerade, och sedan i allmänhet höll sig omkring ett hundratal.

Hushållningssällskapet förblev dock troget genom sitt ekonomiska understöd, och skolungdomens tioöringar gjorde väl sitt till för att avrunda inkomsterna. I varje fall blir man livligt och angenämt överraskad, när man får veta, att sällskapet efter några och tjugo års verksamhet, år 1898, fann sig kunna upprätta och till läroverket skänka en stipendiefond av 1,000 kronor. Och tack vare en omsorgsfull skötsel av ekonomin var sällskapets kassa därmed ändå inte län-sad, utan det föreslogs till och med, att en liknande summa skulle anslås till anordnande av en "exercis- och idrottsplats", ett förslag, som dock blev med stor majoritet förkastat.

Givetvis avledo enligt naturens lag den ene efter den andre av de ivrigaste småfågelsvännerna, under det att andra drogo sig tillbaka efter uppnådd pensionsålder. Ett synnerligen hårt slag drabbade sällskapet år 1892 genom lektor Rådbergs frånfälle, ty han var dock den både drivande och ledande kraften i föreningen. Han efterträddes av den vänlige och musikaliskt mycket begåvade adjunkten och dalbobergsentusiasten Piscator, men det förefaller, trots rektor Bergmans kvarstående som ordförande, som om något hade brustit i sällskapets livsnerv.

Men ännu återstår att berätta om mina mera personliga minnen av Småfåglarnas Vänner under min tid som lärjunge vid läroverket (1874—1883).

Enligt sina stadgar anordnade sällskapet årligen en utfärd i det fria för skolungdomen och höll varje vår en allmän sammankomst med sina medlemmar. Då den senare var den för allmänheten glansfullaste punkten på föreningens program, sparar jag beskrivningen av denna till sist och skall först söka skildra den av skolungdomen högt uppskattade utfärden, som vanligen företogs under någon dag i maj månad.

Läroverkets lärjungar samlades på skolgården, där gymnastikläraren, den genomhygglige Jesper Svedberg¹⁾ tog om hand och ordnade skarorna. Vi tågade därefter genom staden så stramt vi förmådde. Någon läroverkets fana fanns inte i dessa torftiga tider, och den enda gång jag minns att skolan uppträdde med en viss yttre glans, det var, när Gustaf Adolfs 250:årsdag firades med ett stort medborgartåg, där gymnasiets lärjungar gingo i spetsen med flammande facklor i händerna.²⁾

Alltnog, vid utfärden för plantering bar det av vidare över Dalbobron och upp i bergen, där skogvaktarepersonalen mötte med frön och späda barrträdsplantor samt behövliga redskap och meddelade en första instruktion i sättet att så och plantera.

Därefter indelades pojkarna i halvtroppar, och varje halv-

¹⁾ Det finns väl inte en pojke från den tiden, som inte med glädje hör hans namn nämnas. Vad som på gamla da'r har förundrat mig, det är, att en av naturen så fridsam man kommit att ägna sig åt krigaryrket. Men på samma gång han var en ungdomens vän, var han också en hel karl, hade god disciplin och kunde någon gång till och med ge prov på en rättsinnig vrede.

²⁾ En egendomlighet har därvid fäst sig i mitt minne. I denna residens-, läroverks- och militärstad hölls fästtalet vid detta högtidliga tillfälle inte av någon person tillhörande "stater och kårer" utan — liksom vid åtskilliga andra märkligare händelser — av en enkel borgare tillhörande garvarskräet, den bekante "Major Carlberg", som kallades major på grund av sitt martialiska yttre och hade en bra röst samt väl även var en god talare.

troppschef fick på sin lott ett antal plantor och en påse frön, och nu bar det i väg åt olika håll för att utföra arbetet. Särskilt de första åren begingos nog därvid diverse missgrepp och förekom åtskilligt slarv, men i det stora hela gick det väl i lås, och redan efter det andra verksamhetsåret kunde i årsberättelsen med tillfredsställelse konstateras, att "de hurtigt uppväxande plantorna visade, att mödan ej varit förgäves." Och med profetisk blick tillades: "Mången av de unga planterarna torde i framtiden kunna få vandra i skuggan av de furor och granar, som han själv varit med om att sätta". Denna profetia har, såsom vi veta, också slagit in, och om författaren av dessa rader kunde känna igen de träd, han där själv planterat, så skulle han kunna intyga, att de äldsta nu äro omkring 60 år gamla.

Sedan planteringsarbetet var utfört, vidtog förstas matsäcksätandet, som tillhörde barnaålderns naturligaste och ljuvligaste förrättningar. Men därefter följde något, som väl knappast skulle gå an i vår nyktra tid: ungdomsskaran samlades kring ett par träbollar, på vilka vilade en helankare "bäjärskt öl", som sällskapet bjöd på och varav skolans vaktmästare med frikostig hand överräckte ett stort glas åt varje pojke. Ordningen vid detta kalas övervakades av några bland lärarna, som så småningom infunnit sig, och om större, starkare eller törstigare pojkar ville tillfуска sig ett extra glas, höjdes ett verop bland de små, och ett ord från den utomordentligt stränge rektorn var nog för att hejda all extra tilldelning och återställa en rättvis traktering.

Därefter roade man sig med en del lekar, och slutligen bar det i väg hem efter en lyckad dag för att morgonen därpå åter möta livets allvar.

En likadan utfärd anordnades någon dag förut eller efteråt med folkskolans lärjungar, och den enda nämnvärda skillna-

den var, att sällskapet bjöd dessa på bullar och mjölk, under det att stadens bryggeri skänkte en halvankare "bäjärskt"¹⁾.

Senare, då området i Dalbobergen ansågs färdigplanterat, företogs utfärderna åt Öxnered-hållet. Men efter år 1887 upphörde tyvärr dessa utfärder, enär lämpliga områden ej vidare funnos att plantera.

I stadgarna kallas denna årliga utfärd för "högtidsfäst", men med större skäl borde man så ha benämnt den årliga allmänna sammankomsten, som dock hölls på eftermiddagen och i skolpojkarernas ögon, trots sitt fästliga förlopp, hade den betydande underlägsenheten att inte medföra något nämnvärt lov. Sammankomsten ägde vanligen rum i april eller maj och hölls i läroverkets vackra bönsal under ett väldigt tillopp av lärare, lärjungar, andra medlemmar och allmänhet i övrigt.

Det hela började vanligen med att ett utvalt antal sångare bland lärjungarna sjöngo några nummer. Därpå besteg ordföranden katedern, hälsade de närvarande välkomna och undangjorde raskt några föreningsangelägenheter samt vände sig till sekreteraren och anmodade denne att från ordförandeplatsen uppläsa sin årsberättelse. Detta var lektor Rådbergs stora dag och högtidliga stund. Med en egendomlig blandning av lena toner, där så passade, och dånande patos, när så ansågs lämpligt, läste han nu upp den mönstergillt formulerade och sakligt oangripliga årsberättelsen, där det "bäjärska" ingalunda glömdes, och nedsteg därefter majestätiskt från sin upphöjda plats.

Nu följde vanligtvis något föredrag över ämne, som berörde sällskapets verksamhet eller humanitära frågor i allmänhet, ett par gånger av rektor Bergman själv, som talade

¹⁾ Protokollen upplysa, att styrelseledamoten Nyblom år 1882 undanbad sig öltrakteringen åt folkskolebarnen, men enligt handlingarna skänkte bryggeriet oförtrutet sitt halvankare, och det är väl inte troligt, att ölet, i dessa törstiga tider, fick rinna bort i sanden.

vakra och vänliga ord, av pojkarna åhörda med gapande mun, ty i sitt barnsliga oförstånd sågo de i honom endast den starke hämnaren, som de trodde oemottaglig för vekare känslor. Det var i allmänhet först efter slutad skolgång som vi rätt uppskattade den förträfflige mannen. Ett fel hade han dock, som han emellertid delade med nästan alla den tidens pedagoger: där förekom knappt ett spår till kontakt mellan lärare och lärjungar utanför ramen av det stadgade skolarbetet. De enda, som utgjorde undantag från denna regel, voro övningslärarna, som togo saken mera gemytligt, samt en eller annan av de övriga lärarna, t. ex. den originelle adjunkten Karl Fredrik Kjellberg.

Efter allt detta, som på den tiden ingalunda var någon vardagsmat för den alltid bildningstörstande allmänheten, kom det stora och efterlängtade glansnumret: en konsertavdelning av Västgöta-Dals regementes musikkår i full uniform. De gjorde sig pråktigt, där de sutto på läktaren, dessa populära musiker, av vilka vi ganska väl kände nästan var och en och visste vad de dugde till, t. ex. den ståtliga österrikaren Mraz, som sades blåsa klarinett bättre än någon i riket, den distingerade flöjtisten Tyboni och den lille trygge och överdådigt skicklige violinisten Bouteselle (svensk trots det franska namnet) etc. Kåren var mycket och med rätta beundrad i staden, den stod tydligen på en hög nivå och utbildade under tidernas lopp framstående musiker, såsom Conrad Nordqvist och Lars Zetterquist m. fl. Den bidrog med framgång vid stadens musikaliska underhållningar, t. ex. vid amatörföreställningarna på teatern, varvid stadens med sångröst begåvade herrar och damer utförde rätt så krävande saker, bland annat Webers romantiska opera "Preciosa", där i synnerhet zigenarlägrets anordning gjorde ett mäktigt intryck på ungdomen bland publiken. Längre, ja, ännu i dag ljuder den melodiska och ståtliga musiken i mina öron, när-

helst jag ser denna numera bortglömda opera omnämnas i tidningarna.

Vanligen sist på programmet i bönsalen kom sålunda musiken, bestående av ett flertal väl valda och väl utförda nummer, ibland fördelade i två avdelningar och av åhörarna mottagna med den allra största förtjusning. Särskilt när man som slutnummer klämde i med regementets paradmarsch, klappade våra hjärtan i stark och manlig takt, och aldrig senare har jag hört militärmusik med denna fullödiga klang. Och så var det hela över, och allmänheten troppade av med förstärkt högaktning för småfåglarna och deras vänner.

Hur betydelsefull regementsmusikens insats i underhållningen ansågs vara, framgår därav, att då musikpersonalen längre fram inte var ledig på våren, årssammankomsten måste förläggas till en senare tid och till sist — trots stadgarna — i regeln hölls under höstterminen.

År 1904 bidrog musikkåren för sista gången till högtidligheten och då under anförande av ingen mindre än Zetterquist, som på sin framgångsrika bana avancerat till musikdirektör vid regementet. Därefter upprätthölls det musikaliska inslaget av enskilda och musikföreningar inom staden, med vad framgång vet jag inte, men säkerligen kunde dessas prestationer inte utgöra full ersättning åt dem, som år efter år fått njuta av regementsmusiken.

Vad som återstår att säga är varken så mycket eller så trevligt. "En gång kommer den dag, då den heliga Ilion faller", och så gick det även för Småfåglarnas Vänner. Då intresset in på det nya århundradet mer och mer synes ha avmattats, skedde emellertid detta på rent sakliga grunder, som vi kunna sammanfatta i det rättvisa eftermälet, att sällskapet hade fyllt sin uppgift och kunde draga sig tillbaka efter fullbordat värv. De områden, som för ändamålet kunnat disponeras, voro ju slutplanterade, och trots hänvändelser till sta-

dens myndigheter kunde inga nya anvisas. Under sin tillvaro hade sällskapet låtit uppsätta icke mindre än omkring 2,500 fågelholkar. Därtill kom såsom ett avgörande faktum, att sällskapet, som redan mycket tidigt givit antydningar om att utvidga sin verksamhet till ett mera omfattande djurskydd, kunde överlämna arvet till den i staden bildade djurskyddsföreningen, i vilken sällskapets verksamhet sålunda uppgick liksom i en högre tillvarelsform. Också står det i handlingarna: "Älvsborgs läns Djurskyddsförening går nu att fortsätta sällskapets verksamhet", och beslut om sällskapets definitiva upplösning fattades den 6 juni 1911. Det tyckes egentligen ha varit den dåvarande ordföranden, den kraftfulle rektor Mellén, som insåg vad tiden krävde och handlade därefter.

Såsom ordförande hade då fungerat: rektorerna Bergman (1875—1899), Lindskog (1899—1909) och Mellén (1909—11), såsom sekreterare: lektor Rådberg, adjunkten Piscator och adjunkten Wetterlundh.

Vid upplösningen överlämnades till läroverket ytterligare omkring 1,500 kronor för att förstärka Småfåglarnas Vänners stipendiefond och till folkskolan ett belopp av omkring 500 kronor för upprättande av en motsvarande fond, och härigenom hade sällskapet för evärdeliga tider och på ett hedrande sätt tryggt sitt minne bland skolungdomen, dess lärare och målsmän.

Ännu en omständighet är att nämna i denna kortfattade översikt av en 36-årig verksamhet. I det protokoll, varigenom Djurskyddsföreningen förklarade sig villig att övertaga sällskapets återstående arbete, antecknas såsom närvarande styrelseledamöter, förutom ordföranden (ej namngiven) och sekreteraren: fyra damer, därav tre fruar och en fröken, och vitnar detta starka kvinnliga inslag på ett rätt så betecknande sätt om att en ny tid var i antågande. Ty visserligen

hade, som sagt, i Småfåglarnas Vänner funnits åtskilliga damer som medlemmar men aldrig någon som styrelseledamot.

Sällskapet Småfåglarnas Vänner i Vänersborg är alltså borta ur tiden, borta är också planteringsutfärden och regementsmusiken — och för övrigt även regementet — men föreningens minne bland eftervärlden lever fortfarande i de granar och furor, vilkas kronor susa över de förut så kala markerna i Dalbobergen, och den vackraste frukten av dess arbete är utan tvivel den humanare och vänligare inställning till djurvärlden, som den frammanat bland ungdomen.

Sällskapet Småfåglarnas Vänner kunde med fullt bibehållen värdighet nedlägga sin gagnande verksamhet.

A. NORDFELT.

OM VÄNERSBORGS KVARTER, TORG, GATOR OCH TOMTER I ÄLDRE TIDER.

Om kvarteren.

Att städerna i äldre tider indelades i "kvarter", betydde naturligtvis från början, att de voro delade i fyra delar. När i tiden man skall söka denna "början" är ovisst, men den ligger mycket långt tillbaka. Det nordiska namnet för kvarter är ju "fjärding", som vi i denna betydelse återfinna i namnet på stadsdelen Fjärdingen i Uppsala och i namnet Kinnefjärding, ursprungligen en del av Kinne härad. I vår äldsta bibelöversättning talas i Nehemia Boks 3 kap. 12 v. om "Sallum, Halohes son, öfwerste för en half fierding i Jerusalem". Den framstående danske stadshistoriske forskaren Hugo Mathiessen anser sig ej behöva giva bevis eller exempel till stöd för sitt påstående (i "Gamle Gader", Köpenhamn 1917) att i "så att säga alla städer brukades fjärdingsindelningen". Denna indelning är säkerligen urgammal, och vad städerna beträffar ett arv från byarnas fyrdelning, vars förekomst framgår av stadganden i våra landskapslagar. "Fyra vägar skola gå från by" heter det i den äldre Västgöotalagens jordabalk, d. v. s. byns gårdar lågo utefter två korsande vägar, således från själva korset fyra vägar, som delade byn i fyra fjärdingar.

I Kungälf talas 1618 om hur alla fyra stadens rote-mästare besiktigade skorstenar, vilket ju tyder på att staden var indelad i fyra kvarter, och exempel härpå finnas från en mängd svenska städer. Skennings fyra kvarter hette

1713 Sprättebrunnskvarteret, Follingekvarteret, Brokvarteret och Nordanåkvarteret. Söderköping hade i äldre tider ej mera än tre kvarter, men fick från början av 1900-talet ett fjärde kvarter. Borås var 1731 indelat i fyra kvarter kallade Dufwan, Hiorten, Höken och Leoparden. Norrköpings fyra gamla kvarter kallades helt enkelt norra, södra, östra och västra. Linköpings äldre område var delat i de fyra kvarteren Sct Pers', Sct Lars', Tannefors' och Sct Kors' kvarter. En av det gamla Strengnäs fyra rotar eller kvarter bar det kusliga namnet Helvetet. Jönköping var i äldre tider delat i Långefjärdingen, Brofjärdingen, Slotts-fjärdingen och Mofjärdingen.

Vänersborgs stads verkliga stadsområde var före den nya fastighetsbildningslagens ikraftträdande officiellt indelat i fyra kvarter med namnen Kransen, Rosen, Liljan och Blomman, de båda förstnämnda bildande norra stadsdelen och de båda sistnämnda utgörande södra stadsdelen, därvid man skall hålla i minnet, att denna kvartersindelning naturligtvis fanns redan på den tiden, då de s. k. "Plantagen" och delar av torget voro bebyggda, d. v. s. före 1834 års stora brand, och att gränsen mellan norra och södra stadsdelarna då gick i Kungsgatan. Landshövdingeresidenset låg således i kvarteret Kransen och kyrkan, elementarläroverket och muséet i kvarteret Rosen.

Namnen på kvarteren i Vänersborg förete ju i förhållande till varandra ingen genomförd konsekvens. "Liljan" och "Rosen" gå visserligen bra tillsammans, men både "Liljan" och "Rosen" få vi ju kalla för "Blomman", och "Kransen" kan man ju binda ej endast av liljor eller rosor, utan av blommor i allmänhet. Kvartersnamnet Kransen återfinnes sedan äldre tider också i Uppsala, där på ett s. k. byggnadskvarter, d. v. s. ett av fyra olika gatudelar begränsat område.

De fyra kvarteren i Vänersborg synas hava fått sina namn

år 1737. Något protokollfört beslut om namngivningen har dock icke kunnat återfinnas i stadens bevarade handlingar. Det kvarter, som i stadens dombok först omtalas med sitt namn, är Liljan i februari 1738. I mars samma år nämnes kvarteret Blomman, och på hösten samma år talas om kvarteret Krantzén. Alla fyra kvarteren hava naturligtvis samtidigt fått sina namn. Men kvartersindelningen i Vänersborg fanns liksom i andra städer långt före det kvarteren fingo namn. Den 5 maj 1686 utsågos i Vänersborgs fyra stadstjänare. Man kan tänka sig, att detta antal stod i samband med stadens indelning, som nog redan från början varit grundad på delningen i fjärdedelar, fastän varje del ej vid alla tidpunkter omfattat samma område. Kvarteren eller, som man också sade "rotarna", kallades tidigare efter den särskilde uppsyningsman eller rotemästare, som var tillsatt inom varje kvarter, vilket då också ändrade namn med rotemästaren. I Vänersborgs dombok den 19 november 1690 finnes antecknat, att en av rådmännen och stadsnotarien då fingo order "att avfatta staden i fyra kvarter och utsöka en brandmästare för varje kvarter", och i domboken för den 2 maj 1698 bestämmes, att borgmästaren och de sju rådmännen, tydligen två och två, skulle i var sitt kvarter svara för skatternas indrivande. 1699 kartlades staden av lantmätaren Bo Kempensköld, och hans till vår tid bevarade karta upptager förutom landshövdingeresidenset med tillhörande byggnader 23 byggnadskvarter i modärn bemärkelse. I den till kartan hörande tomtägareförteckningen redogöres också för stadens 23 "kvarter", utan att någon annan indelning av staden nämnes. Men 1723 års dombok talar om den uppbörd, som år 1715 hållit i Sundskvarteret, vilket således måste vara ett äldre namn på ettdera av de vid "Sundet" belägna kvarteren Kransen och Blomman, troligen det senare. Sistnämnda år, 1715, talas också i domboken om avlidne Jonas Paulins hörn-

tomt i kvarteret Ö s t r a S k r ä c k l a n, vilket således måste hava varit en äldre benämning på kvarteret R o s e n. De för staden bevarade mantalslängderna upptaga för äldre tider invånarna i en följd utan fördelning i olika grupper, som kunna tyda på kvartersindelning. Den enda fördelningen är att "Gamble Stadzboer", d. v. s. inbyggarna på stadens eller rättare gamla staden Brättes donationshemman upptagas sist för sig. 1725 års mantalslängd är uppdelad i nio avdelningar (10 om man räknar "Gambla Staden"), men dessa synas ej hänföra sig till någon indelning efter på marken bestämda områden, ty 1. avdelningen upptager alla rådmännen och överhuvudtaget alla förnämligare personer. Men 1740 års mantalslängd har indelningen i de fyra, sedermera bestående kvarteren.

De förnämligaste och viktigaste kvarteren i staden voro utan gensägelse de båda södra, där nästan alla stadens invånare av anseende och någon förmögenhet bodde. "Nordsta'n" var ju länge utsatt för en viss överlägsenhet från dem, som bodde i "Sörsta'n". Den norra stadsdelen var också den mindre delen av staden, som i äldre tider ej sträckte sig längre norrut än till nuvarande Kronogatan. Vad som låg norr därom tillhörde och benämndes "Skräcklan", som till och med ibland ansågs sträcka sig söder om Kronogatan. 1701 talas om en tomt på Skräcklan. Den är beskriven så, att man kan fastställa dess läge till nuvarande Kronogatans södra sidan längst i väster. Och en tomt, som 1709 omtalas såsom belägen på Skräcklan, befinnes hava legat i sydöstra hörnet av korsningen mellan nuvarande Kyrkogatan och Kronogatan.

Kvarternamn och tomtnummer användes även efter år 1738 icke ofta och komma huvudsakligen till synes i mantalslängderna och någon gång i domstolsprotokollen. Men i de senare nöjer man sig för det mesta med att angiva v e m, som

äger eller ägt vederbörande tomt, och då man ju noga visste, varest i staden varje inbyggare bodde, ansågs läget för ett hus fullkomligt tillräckligt beskrivet, då man t. ex. beviljade lagfart på tomten "mellan gamla Kersti och Bartel Anderssons änka". Tomtens läge brukade också angivas med hänsyn till andra kända lokaliteter i staden t. ex. tullportarna: Österport och Söderport eller Sundet eller Mossen, som var den stadsdel, vilken sedermera kallades "Pölen". År 1693 ägde factorn Måns Larsson, Vänersborgssläkten Beckmans stamfader, tomt i "Måsen, söder om kyrkan". Denna tomt låg vid nuvarande Kyrkogatan, söder om kyrkan, och 1702 talas om en tomt "i Måsen belägen". 1709 nämnes, att en tomt är belägen i "Mossen". Denna tomt, N:o 179 enligt 1699 års karta, låg vid nuvarande Sundsgatans södra sida mellan Edsgatan och Kyrkogatan. 1762 beviljas lagfart å en närmare angiven tomt "i Pölen, söder i staden". Sistnämnda år talas om en åkerlycka utmed den s. k. Wallgropen, och 1742 omtalas en lycka vid Skantzén, vilket namn tydligen avser platsen för den centrala punkten i stadens befästningar, den än i dag dominerande höjden vid Edsgatans bro över järnvägen.

Om gatorna.

Huvudgatorna voro från stadens begynnelse desamma som nu: Kungsgatan och Edsgatan, båda utvecklade till gator ur landsvägar, som kanske — åtminstone den senare — funnits före stadens grundläggning. Ingen av stadens gator hade i äldre tider namn, utan man hjälpte sig även härvidlag med namnet på någon känd person, som bodde vid gatan, eller också tillade man en uppgift om vart gatan ledde, t. ex. "gatan som går åt Österport". Den första gata, som överhuvudtaget fick namn, var med säkerhet Kungsgatan, men namnet "Kungsgatan" fick den först senare. Den hette länge som

i så många andra svenska städer "Storgatan" eller "Stora gatan". 1709 talar man om Stora gatan. 1723 uppträder första gången "Kongsgatan", ja t. o. m. Stora Kungsgatan, och 1738 skrev man "Stora eller Kongsgatan kallad", men ännu 1797 talas om enbart "Stora gatan".

Kungsgatan tävlade, som man kan förstå, med nuvarande Edsgatan, där nog trafiken var livligare, fastän det var förnämre att hava hus vid Kungsgatan. Att det rentav varit en viss tvekan om vilken av dessa båda gator, som skulle avgå med segern i kampen om rangen som stadens huvudgata, kan man se därav, att man 1718 skriver "stora gatan åt Österport" för att riktigt klargöra, att man menade nuvarande Kungsgatan.

Nuvarande "Edsgatan" fick detta sitt namn senare och hade från början växlande namn. 1715 skriver man "gatan, som går åt Söderport" och 1723 "Södra Tullportsgatan". 1725 talas om "Korsbergagatan". Därmed kan ju ej menas annat än nuvarande Edsgatan, vilket utom av det förhållandet, att gatan ju ledde till stadens lastageplats Korseberg, också framgår av beskrivningar och angivna nummer på tomter vid Korsbergagatan, vilka tomters lägen kunna identifieras på 1699 års karta över staden.

1735 uppträder för första gången namnet Edsgatan i formen "Stora Edsgatan". Edsgatan betyder ej "gatan, som för till Lilla Edet". "Ed" betyder en trång passage mellan sjöar eller utefter vatten. Man skilde i äldre tider på "Stora Edet", som trakten invid Trollhättefallen ännu på 1600-talet kallades, och "Lilla Edet" eller trakten vid den förr så kallade Bergaströmmen. Då Edsgatan fick sitt nuvarande namn, fick den namnet för att den utgjorde en direkt förbindelse till den sedan länge — och detta långt innan Vänersborg fanns till — så kallade Edsvägen, men skulle man nu satt namn på Edsvägen och därmed Edsgatan, hade den kunnat heta Troll-

hättevägen och således också Trollhättegatan. Man får erinra sig, att den nämnda vägen länge var den enda, som förde till eller, rättare sagt, förbi Trollhättan, då bron över Göta Älv över det södra av Rånnumsfallen — före sin ombyggnad kallad "Rånnums brygga", senare "Nyebro" — tillkom först år 1649 i ersättning för färjestället vid Malöga.

Den gata, som tidigast nämnes med särskilt namn, är emellertid ingen av de båda nu behandlade, utan det är *Kyrkogatan*, som kallas så i domboken redan 1702.

En annan gata, som tidigt kallas med särskilt namn, är *Residensgatan*, vilken nämnes så tidigast år 1731.

Benämningen *Drottninggatan*, kan ej föras längre tillbaka än till 1755, och först 1758 omtalas *Wallgatan*. Sistnämnda år talas också om "den så kallade *Nygatan*". Gatan i fråga hade emellertid funnits betydligt tidigare, ty år 1707 beslöt Magistraten, att mellan Anders Krafts och Erik Finngårds gårdar på Skräcklan skulle utsynas en gata "neder till sjön", och av 1699 års karta med tillhörande tomtägarförteckning framgår, att detta beslut gällde utläggandet av Nygatans västligaste del.

Namnet *Kronogatan* påträffas icke i domböckerna eller andra äldre handlingar. Denna gata har tidigare haft ett annat namn, och det har vållat mycket bryderi att utreda, huru därmed förhållit sig.

Namnet *Sundsgatan* påträffas redan 1728, men med hänsyn till denna gatas nuvarande läge i södra stadsdelen, blir man fundersam, då t. ex. år 1767 talas om en tomt, som är belägen vid Sundsgatan i kvarteret *Kransen*, d. v. s. i nordvästra stadsdelen. Samma år talas emellertid om en tomt vid Sundsgatan i kvarteret *Blomman*, vilket ju stämmer med nutida förhållanden. Man kunde från början vara böjd för att antaga ett skrivfel, d. v. s. att man skrivit *Kransen* i stället för *Blomman* eller *Liljan*, men av ett lagfarts-

beslut från år 1728 finner man, att så ej kan vara förhållandet. Kopparslagaren Niclas Bergman fick då fasta på en tomt, som hade nummer 109, var 48 alnar lång och 26 alnar bred och var belägen mellan snickaren Peter Olofsons och skutskepparen Sigge Perssons gårdar "på själva hörnet, där Norra Sundsgatan och Korsebergsgatan stöta tillsammans, mitt emot Johan Almgrens bebyggda gård".

Tack vare denna mycket utförliga beskrivning kan man med hjälp av 1699 års karta fastställa, att lagfarten gällde tomten i nordöstra hörnet av korsningen mellan nuvarande Edsgatan och Kronogatan, eller numera tomten Nr 18 i byggnadskvarteret Häggen. Då man sedermera träffar på beteckningarna Norra Sundsgatan och Södra Sundsgatan, är det klart, att Kronogatan förut hetat Norra Sundsgatan, och Södra Sundsgatan är självfallet nuvarande Sundsgatan.

Återstår att förklara benämningen Kronogatan. Gatan hette Norra Sundsgatan ännu 1767, men på Linskogs karta av år 1787 har den namnet Kronogatan. Troligen har gatan fått sitt nuvarande namn efter 1777 års brand. 1699 års karta visar, att en stor öppen plats fanns norr om nuvarande Kronogatans västligaste del och väster om nuvarande Residensgatans dåvarande nordliga del, vilken plats således begränsades av nuvarande Nygatan i norr, Residensgatan i öster, Kronogatan i söder och Sundet i väster.

År 1701 beviljades lagfart å två tomter "på Skräcklan i hörnet av Kronotomterna", vilka förstnämnda tomter rådmannen Erik Lind köpt av kyrkoherden Anders Rhodin. Å 1699 års karta kan man fastställa läget av de försålda tomterna, och dessa voro belägna invid den förut omtalade öppna platsen, som tydligen kallades för "kronotomterna". Man torde därför kunna hava fog för antagandet, att Kronogatan fått sitt namn därav, att den ledde till de s. k. kronotomterna. Dessa blevo efter 1777 års brand bebyggda.

Om Torget.

Beträffande stadens torg så rådde ju ända till tiden efter 1834 års brand det förhållandet, att östra hälften av det nuvarande torget var bebyggt, så att torget endast var hälften så stort som nu. På den bebyggda delen av torget låg stadens äldsta rådhus, vilket dock avbrändes vid danskarernas erövring av staden år 1676. Detta rådhus var uppfört år 1652. Enligt stadens räkenskaper för sistnämnda år utbetalades till stadsbyggmästaren Lars Bengtsson 16 daler i resepengar till Göteborg för att taga "dessein" på rådstugan, som skulle byggas, och för att från Ale härad skaffa timmerkarlar, som skulle upptimra rådstugan, och senare finnes en post på 133 daler för master, syllar, sparrar, timmer, blockar och dälér*) och allehanda slags virke till rådstugan. Räkenskaperna upptaga också avlöning med 102 riksdaler till "Siötan stycken timmerkarlar som ophuggo och timbrade på samma rådstufwa", 6 riksdaler för "ett stort hampetåge, som timmerkalarna brukade på rådstugan at opdraga träwirket med" och 9 riksdaler för låsar till rådstugan och stadsfängelset samt slutligen 10 dlr. för en tunna öl och några tunnor svagöl till timmerkarlarnas behov. Av räkenskaperna framgår, att stadsfängelset var uppfört av sten. Det utgjorde väl troligen rådstugans undervåning.

År 1690 värderades rådstugutomten av rådhusrätten till 40 daler, enär man hade för avsikt att försälja tomten, "emedan Rätten, — heter det i protokollet — fann den sumpen helt obekvämt att sätta rådstuga på efter både bekvämare och lägligare plats därtill funnes". Försäljningen kom också till stånd, och tomten överläts till handelsmannen Gustaf Funcke för 40 daler, som skulle användas att uppföra boställe åt skolemästaren. Men 1709 resolverade landshövdingen, att

*) Däler = plankor jfr tyska Diele: plankor.

Gustaf Funcke skulle återställa tomten, som han dock hunnit bebygga. Den 3 april 1709 ingavs värderingsinstrument, utvisande att de å tomten av Funcke uppförda byggnaderna ansetts hava ett värde av 526 daler. Saken synes ej hava blivit ordnad, ty 1713 är Gustaf Funckes sons, Johan Funckes, änka uppkallad till Magistraten och erhåller del av landshövdingens resolution, att hon skall vara bortflyttad till Michaelis tid. Den 19 september 1713 hölls vittnesförhör i saken med åtskilliga äldre borgare, som berättade, att den gamla rådstugutomten, vid torget belägen, legat i ett sumpaktigt träsk och haft en längd av 40 alnar utmed torget och 96 alnar åt sidorna. Funcke hade, sedan han köpt tomten, med stor kostnad uppfyllt densamma och stensatt gatan utanför tomten. Den 16 oktober 1713 dekreterade landshövdingen, att det vore Kungl. Maj:ts tomt, och att den såsom varande en gammal rådstuguplats skulle återtagas, och landshövdingen överlämnade skriftlig order både till Funckes änka och hennes hyresgäst häradsskrivaren Marcus att utrymma fastigheten. Marcus skulle genast lämna sin sal och de bägge därinvid belägna kamrarna, men huset i övrigt skulle möjligen tillsvidare få uthyras. Ärendet återfinnes ej vidare i domboken, och tomten synes hava förblivit i enskild ägo. Den gamla rådstugutomten, som utgjorde den mellersta tredjedelen av den bebyggda delen av torget, motsvaras av tomterna N:ris 4, 5 och 6 å Linskogs karta av år 1787. Dessa tomter ägdes vid 1834 års brand av handlanden J. Lidberg.

På denna plats på torget mitt för landshövdingeresidenset och med fasad mot Edsgatan och Plantaget bör således Vänersborgs blivande rådhus uppföras för att avsikterna vid stadens grundande år 1642 äntligen måtte bliva fullbordade. 1942 vore ju ett lämpligt invigningsår.

Om gatuunderhåll m. m.

Det fanns förr i världen liksom nu för tiden många ämnen för tvistigheter mellan magistraten och borgarskapet. Ett bland de mest givande tvisteämnena var säkert skötseln av stadens gator. Gång på gång påbjuder Magistraten i Vänersborg, att gatorna skola iordningställas, och gång på gång konstateras det, att ingenting blivit gjort, eller i varje fall, att det ej gjorts tillräckligt. Den 26 augusti 1658 befaller Magistraten, att gatorna skulle uppfyllas, och att varje tomtägare för ändamålet skulle köra 15 lass, och samma år den 4 oktober upprepas befallningen, nu med en utsatt tid för arbetet av fjorton dagar och med tillägg, att borgerskapet dessutom skulle beflita sig om att stenlägga en var sin gatudel. 1662 synes stensättningen igångsatts på allvar, ty då hade Magistraten tillkallat stensättare från Göteborg för att tillhandagå borgerskapet. Sven Nilsson hade emellertid vägrat leja dessa stensättare och vidtalat tre odugliga stensättare att färdiglägga hans gata, för vilket tilltag han av byfogden drogs inför rätten.

På hösten år 1665 väntades länets guvernör på besök i staden, och Magistraten anbefalldes då alla vägars iordningsställande i god tid.

Vid rådstugan den 10 oktober 1672 tillsades de borgare, som orena gator hava och icke stenlagda, att den, som icke till lördagen om åtta dagar sin gata med ris eller sten uppfyllt haver, skulle böta 6 marker silvermynt. Av detta beslut kan man finna, att den gatuläggning, som omtalas på denna tid, måtte hava varit av ganska enkel beskaffenhet, enär det kunde vara valfritt att fylla sin gata med ris eller sten.

Den 18 maj 1691 var landshövdingen själv tillstädes på rådstugan och befallde Rätten att med allvar tillhålla borgerskapet att efter yttersta förmåga använda all möjlig flit med

gatornas uppfyllande. Därjämte befallde landshövdingen, att stadens gator varje lördag skulle sopas rena. Detta torde vara den första upprinnelsen till den senare ofta upprepade förordningen om renhållningen av gatorna. Någon vidare påföljd hade tydligen ej landshövdingens befallning angående gatornas bättrande, ty redan nästa år, 1692, befallde han vid allmän rådstuga, att de av borgerskapet, som råd och ämne hava, skola utan vidare uppehåll stensätta sina gator, och de oförmögna, d. v. s. de fattigare, blevo befallda att köra sand på sina gator. I den mån dessa befallningar fullgjordes måste ju gatorna på sina ställen fått ett märkligt utseende, ty en "förmögen" borgare med skyldighet att hålla gatan vid sitt hus stensatt kunde ju på ömse sidor om sig hava en "oförmögen" borgare, som således icke behövde hålla sin gatubit med annat än sandbeläggning.

1698 beslutar Magistraten, att torget skulle fyllas, men något resultat blev ej av detta påbud, som måste återupprepas år 1699, nu med den stränga påföljd för tredska, att ingen skulle tilldelas körning av järnlass på Edsvägen, förrän han kört sina anbefallda lass fyllnad till torget. Ännu år 1700 talas om torgets fyllande, då en specifikation skulle göras på alla tomterna å det antal lass, som de olika tomternas ägare hade att framköra.

Torget var tydligen en besvärlig plats, som tarvade mycket arbete för åstadkommande av en någorlunda plan yta. Redan 1656 förekommer en process om fyllande av en tomt invid rådstugutomten. Husägaren hade uppdragit åt en person att mot erhållande av fyra tunnor salt fylla tomten. Av det föregående hava vi också sett, att rådstugutomten å torget låg i en "sump".

Så småningom synas emellertid såväl torg som gator komma i någorlunda gott skick, och man hör ej annat än undantagsvis talas om några gatuarbeten. 1708 tillsades emellertid

herr Jonas Paulin att med allra första reparera sin förfallna gata, och — tillägges det — ”lärer Magistraten i annor händelse finna en ’moyen’ att förfärdiga gatan på Paulins depence.” Under tiden efter år 1708 hade man i staden tillgång till billig arbetskraft för väg- och gatuarbeten, i det att stadens borgare erhöles tillåtelse att för sådana arbeten använda de i staden inkvarterade kosackiska krigsfångarna, vilka funnos där åtminstone till år 1717 och särskilt år 1715 användes för utförande av vidlyftiga arbeten på Dalbobron.

Först i mitten av 1700-talet börjar åter Magistraten livligt intressera sig för gatorna, och 1754 uppgöres i mars månad en fullkomlig plan för de gatudelar, som skulle under året stensättas.

Redan 1691 hade ju förordnats, att gatorna skulle sopas, och det låter ju mycket renligt och snyggt, men säkerligen har detta påbud icke efterlevts. Man vet ju, att städernas gator på denna tid i själva verket voro fullkomliga avstjälpningsplatser för all sköns orenlighet. Den 6 november 1660 utfärdade Magistraten förbud mot att döda hästar finge bliva liggande på gatorna. Den 7 november 1664 är en borgare Anders Segolsson, som sedermera blev stadens borgmästare, åtalad för det han i strid mot detta stadgande, låtit draga ett ”hästas” ur en gård och lagt det på gatan, och 1667 har Påvel glasmästare gjort sig skyldig till samma förseelse. I denna senare rättegång får man reda på den yttersta anledningen till att sådant beteende överhuvudtaget kunde ifrågakomma. Påvel upplyste nämligen ”att han för kläkenamns skull, icke torts skaffa aset bort”. Kläkenamn betydde ökenamn eller dylikt. Det var i högsta grad vanhederligt att taga befattning med ett dött kreatur, isynnerhet en häst. Det var ”rackaregöra”. Det beslöts också, att ”i n a t t” skall

Påvel skaffa aset utom stadsporten. Den stackars Påvel ansågs hava ställt sig "obstinat" mot Magistratens förordning och får sona detta med två dagars fängelse på vatten och bröd. Hans hustru hade också varit inblandad i processen. Det var kommandanten i staden, som anmält Påvel, och då hans hustru fick höra detta, hade hon yttrat, att "vill kommandanten icke låta aset ligga, kan han själv taga det bort". Hon fick dricka vatten och äta bröd i stadens fängelse i åtta dagars tid.

Ännu 1745 fick en ihjälskjuten hund i juli månad ligga fem dagar ute på gatan, innan den blev bortskaffad.

Den tydligen bortglömda förordningen om sopning av gatorna förnyades genom kungörelse den 31 augusti 1754.

Mot de utelöpande hundarna på gatorna lagstiftade man uppreparande gånger. Enligt stadens ekonomiprotokoll den 26 mars 1757 hade man "långt före detta förbjudit alla lösa hundars gående på gatorna vid äventyr att stadspolisen skall dem ihjälskjuta", men de förut utfärdade förbuden hade man ej efterlevt, varföre nu stadgades vite av 10 daler för den, som lät sin hund gå lös på gatan "utom de små så kallade knähundarna", som icke kunna göra någon skada, samt jakthundar, då de varit på jakt.

Perukmakaren Wallman var en av de första, som blev instämd för att han låtit sin hund gå lös. Han påstod emellertid, att han hållit hunden bunden, och att denne slitit sig lös. Wallman måste emellertid fria sig med ed, som han den 18 juni 1757 avlade så lydande:

"Jag Olof Wallman lovar och svär vid Gud och hans heliga evangelium, att jag efter bästa förstånd sökt förekomma min hunds lösgående på gatorna, och att det således varit mig obehageligt, att han haver slitit sig lös utur det band, varmed

jag hunden bundit och binda låtit, däröver beder jag Gud mig så sannt hjälpa till liv och själ.”

Många av dessa lösgående hundar och även andra kreatur höllo till på gatorna även om nätterna, och där var naturligtvis i äldre tider, då all gatubelysning saknades, ej lätt att taga sig fram. Redan tidigt synes emellertid något enstaka hus varit försett med anordningar för upplysning av gatan. Den 10 januari 1653 var Nils glasmästare instämd av inspektoren över gränsetullen Hans Sinkler för att han slagit sönder en lykta på inspektorens hus. Nils hade själv förfärdigat lyktan, men då han sedan kommit i gräl med inspektoren, hade han i förargelse slagit sönder lyktan.

Om en 1600-talsgård i staden.

Ser man på bilden av Vänersborg i Dahlbergs Sueciaverk, får man den föreställningen, att staden i slutet av 1600-talet var synnerligen välbyggd. Den tornlösa kyrkan med sin klockstapel dominerar stadsbilden, men överträffas i ståtlighet av rådhuset, en byggnad i två våningar med takryttare och flaggprydda torn i alla fyra hörnen. På bilden ser man också en mängd andra tvåvåningshus, somliga försedda med trappgavlar, och sammanlagt kan man räkna mer än 150 hus. Trots den hållpunkt, som kyrkan erbjuder, kan man mycket ofullkomligt orientera sig å bilden. Stadsporten i Edsgatans södra ända och stadsporten i Kungsgatans östra ända återfinnas på bilden på samma sida av staden. Torget kan icke upptäckas å bilden. Av de andra gatorna urskiljer man tydligt endast en. För övrigt förefaller det som om gatorna gått i alla möjliga krokar och vindlingar, vilket ju ej alls var förhållandet. Men skansen och dalbobrons vindbrygga äro till sina lägen rätt placerade. Bilden är utförd av holländaren

Swidde, som väl aldrig sett staden med egna ögon, utan endast haft att tillgå en eller annan enkel skiss av Dahlberg själv, som flera gånger besökt Vänersborg. Resultatet av en undersökning av bilden och en jämförelse med 1699 års karta blir den, att bilden i Sueciaverket i sin tur är en ren fantasi-bild av en stad sådan den enligt Swidde borde se ut, och icke återger det dåtida Vänersborgs verkliga utseende annat än i grova drag.

Staden tedde sig säkert i verkligheten långt mindre imponant än Sueciabilden visar. De flesta husen i slutet av 1600-talet voro nog torvtäckta små envåningshus. Ännu 1756 får en borgare rätt att till täckande av sitt hus skära torv å Dalboskogen.

Men undantag funnos. Den förut omtalade tullinspektoren Sinkler synes hava bebott en präktig byggnad i staden. Sinkler hade råkat på balans i sin tjänst och befunnits vara skyldig Kronan 1,100 daler silvermynt. På befallning från högre ort lät Rätten värdera hans gård, och den befanns vara värd just vad han var skyldig "varken högre eller mindre". Värderingsdokumentet, som är intaget i domboken den 29 maj 1660, är delvis mycket svårförståeligt beträffande belägenheten av de olika utrymmen, som beskrivas. Byggnaderna på tomten voro tämligen nya, ty Sinkler hade år 1654 flyttat in i gården.

Tomten indelas i "stortomten" och "baktomten". En stor trädgård begynte på själva stortomten och gick hela baktomten igenom. På stortomten funnos tvänne byggnader, en större och en mindre. Som byggnad upptages "en ingång med dubbel port och dubbel lås med en klinka". Till den större byggnaden förde "en trappa av huggen sten med pelare omkring hela byggnaden". Båda byggnaderna voro uppförda i två våningar. Bland utrymmena i den större antecknas först en stor bod med dubbla lämningar, utan fön-

ster, men med två dörrar utan lås. Det var tydligen en handelsbod med sina mot gatan nedfällbara lämmar, som tjänade till disk. I samma våning låg så en sängkammare med fyra fönster, en kakelugn, ett litet bord och dörr med lås och nyckel. Huruvida "fönster" motsvarar "fönsteröppning" eller om det är antalet fönsterrutor, som angives, torde, såsom nedan skall närmare påvisas, vara osäkert. I sängkammarens närhet fanns en visthusbod med säng uti och dess pall. Visthusboden hade fyra fönster och var försedd med "halft tilje" och dörr utan lås och nyckel. Vad "halft tilje" betyder i detta sammanhang, vet jag ej. Därefter följde en stor stuga, d. v. s. ett stort rum med 20 fönster. Detta antal synes visa, att det ej kan vara fråga om fönsteröppningar, utan om antalet fönsterrutor. Till detta rum förde tre dörrar en med lås och två med klinkor. I rummet funnos ett dubbel ekebord och fem kistebänkar med sina pallar samt en spis av huggen täljsten. Utåt torget låg ytterligare en stor sal med 16 fönster. Detta rum hade "dubbel trossning" samt dörr med lås och nyckel. Huset var omgivet av en bräd-fodrad sval, till vilken hörde en stor trappa med dörr, tydligen ledande till övre våningen. Där fanns en kam-mare med fyra fönster och enkelt golv, utan dörr, en kam-mare med två hela och två halva fönster, utan dörr, en kam-mare med 4 hela fönster, utan dörr, samt en stor och en liten sal. Den stora salen hade 32 fönster och var försedd med "otrossat" tak men saknade dörr. Den lilla salen hade 18 fönster och halft tak.

Den mindre byggnaden innehöll på nedra botten en liten stuga med 5 fönster. Där funnos spis, två bänkar med sina pallar och ett furubord. Övre våningen upptogs också endast av ett rum.

Under bägge dessa byggnader fanns en källare. På tomt-ten fanns dessutom en liten murad källare.

Till bakgården ledde en dubbel port. Bakgården upptogs av en bod och mitt emot denna en stallbyggnad. Över boden var inredd en nattstuga med spis av tegel. Nattstugan hade sex fönster, en dörr utan lås, en säng utan pall och ett furubord. Invid nattstugan fanns en liten förstuga med två fönster. Över stallet var höränne. På bakgården funnos vidare ett brygghus och ett höns hus, varjämte där också fanns en svale av furubräder, tydligen hörande tillsammans med nattstugan.

Denna beskrivning är ju ganska mager, men giver dock en bild av huru en herremansboning i Vänersborg i mitten av 1600-talet var inrättad.

Vi ha förut sett, att staden år 1652 var försedd med en stadsbyggmästare, och i sjunde punkten av stadens privilegier av år 1646 föreskrives också, att två borgare skulle "kesas", d. v. s. utväljas, till stadens byggmästare. Deras ämbete skulle först och främst vara att hava inseende å stadens alla hus, som äro rådstugan, källare, bodar, gator och gränder, bommar, hamnar, broar att de hållas vid makt och "i fulle byggning". De skulle ock fliteligen tillse, att var och en, som någon tomt i staden alleredan ägde eller här-efter bleve tilldelt sådan, byggde varken mer eller mindre längre in eller utpå gatan än han hade rätt till och att vederbörande rättade sig efter den karta, som däröver vore avfattad. Man fick alltså ingalunda bygga, hur man ville, och att man försökte hålla ordning i detta avseende framgår av domboken den 5 september 1659, då till Nils i tullstugan upplåtes tomten intill pottmakaren att bygga på "allenast han bliver vid den dessein och skick, som alleredan uttritad är".

De flesta husen på 1600-talet voro naturligtvis byggda av trä, men man byggde även stenhus. Av en anteckning i 1671 års dombok (13/12) framgår, att för husbyggnader användes

sten, som bröts vid Järnkleven, väl en av Hunnebergs "klevar".

Om stadens karta av år 1699.

I Lantmäteristyrelsens arkiv finnes bevarad den år 1699 av Bo Kempensköld upprättade, förut omtalade kartan över Vänersborg. Denna karta är av särskilt intresse därigenom att å densamma jämväl är tecknad en lista över alla de dåvarande tomtägarna i staden med angivande av de tomter, var och en ägde.

Kartan visar oss, att staden hade en mycket regelbunden anläggning, och annat hade den aldrig haft. Dåtidens stadsplaneideal var, liksom långt senare, gator, skärande varandra rätvinkligt, och lika stora, kvadratiske byggnadskvarter. För en genom ett kungligt påbud anlagd stad fanns ju ingen anledning att avvika från dessa regler, så mycket mindre som markens naturliga beskaffenhet ej påfordrade några brytningar i gatornas sträckning.

I ovan angivna avseende var 1699 års Vänersborg ganska identiskt med det nuvarande eller åtminstone med det Vänersborg, som 1834 förintades av den stora eldsvådan. Det kvarter, som motsvarar Stora Plantaget, kvarteret norr och nordost om detta, samt ytterligare ett kvarter i norra stadsdelen, det som begränsas av nuvarande Kronogatan, Kyrkogatan, Nygatan och Edsgatan, äro enligt 1699 års karta alla på samma sätt indelade och torde utvisa den eftersträfvade idealindelningen. Vart och ett av dessa byggnadskvarter består av 18 tomter. Utefter kvarterens södra och norra sida ligga på varje sida sex lika stora, nära nog kvadratiske tomter, under det att kvarterens mittparti är delat i sex lika stora tomter med längdriktning i öster och väster och med kortsidorna tre mot öster och tre mot väster.

I ett avseende visar Kempenskölds karta ett helt annat

utseende än staden nu har. De områden, som nu upptagas av de båda "Plantagen", voro bebyggda, och detta var även fallet med den östra hälften av det nuvarande torget.

Landshövdingeresidenset, vars byggnader å 1699 års karta kallas "Konungshusen", låg på ungefär samma plats som nu och utgjordes av ett större hus, omkring 40 meter långt, med tvänne med detsamma hopbyggda flyglar sträckande sig inåt staden. Öster om Konungshusen utbreddes sig det rektangulära torget, 60 meter brett från väster till öster och dubbelt så långt från norr till söder mellan nuvarande Kungs- och Drottninggatorna. Den återstående delen av det nuvarande torget upptogs av tre mycket stora tomter. Det nuvarande "stora Plantaget" var helt och hållet bebyggt och upptogs av 18 byggnadstomter, sex mot vardera av nuvarande Kungs- och Drottninggatorna och, förutom hörntomterna, tre mot vardera av nuvarande Edsgatan och Kyrkogatan. Kyrkan hade ungefär sin nuvarande plats, men i nord-östra hörnet av nuvarande kyrkoplantaget låg en stor obebyggd tomt, "Körkherretomten". Den återstående delen mot nuvarande Kyrkogatan var bebyggd, och likaledes var sträckan utefter nuvarande Vallgatan mellan Kungsgatan och Drottninggatan bebyggd.

Å kartan finnas vallarna med sina vallgravar angivna, och inom dessa ligga 233 tomter, varav dock ej mindre än 39 angivas vara obebyggda. Tomterna äro av olika storlek, de minsta omkring 30 meter långa och 15 meter breda.

De bredaste gatorna voro 12 meter breda. Gatorna skuro varandra rätvinkligt, och det fanns endast en gata vars sträckning avviker från de båda huvudriktningarna. Denna gata har sin dåvarande sträckning kvar ännu och utgör nuvarande Residensgatans sydligaste del, ledande mot Fängelset. Dess sträckning betingades av fästningsvallen, med vilken den gick parallellt.

De olika byggnadskvarteren äro numrerade från 1 till 23, och senare tiders kvartersnamn funnos, som framgår av det föregående, icke.

Till den ifrågavarande kartan hör, såsom redan nämnts, en förteckning över de olika tomternas ägare. Med tillhjälp av denna förteckning, som är avtryckt uti doktor K. G. Cedergrens "Ur Vänersborgs stads hävder", kan man således ganska lätt orientera sig i staden och få kunskap om var de olika stadsborna då hade sina bostäder. Det är ganska lätt att se, att Kungsgatan då liksom nu var stadens huvudgata, och att de förnämligare borgarna också hade sina hus utefter denna gata. Och vilka voro då på den tiden de främsta borgarna i staden? Låt oss se efter genom att göra en promenad på Kungsgatan år 1699.

Vi komma gående från Dalbobron och då vi passerat vindbryggan, ha vi som nu residenset till vänster, dock på den tiden betydligt mindre, men försett med tvenne flyglar, av vilka den södra når fram till Kungsgatan. Mitt emot denna flygel ligger vid Kungsgatans sydligaste ända en stor tomt, där det nuvarande Paalzowska huset ligger. Det var den gamla Belfrageska gården, som av Hans Belfrages arvingar år 1697 sålts till Casseuren Törnquist. Han hade blivit stadskassör 1697 och blev rådman 1699, men befordrades sedermera 1713 till räntmästare och skötte båda befattningarna till år 1715, då han tog avsked som rådman. Han levde ännu 1731. Han var gift med Barbara Fagerdahl, syster till rådmannen Jean Fagerdahl.

Då vi passerat den gata, som senare kallades Residensgatan, finna vi hörnhuset på andra sidan, där bokhandeln nu är inrymd, också tillhöra en rådman. Där residerar nämligen rådmannen Göran Pettersson, rådman sedan

1692. Han var son till skräddaren Petter Larsson och dennes hustru Ingeborg Richardsdotter och hade en broder, som var ändå förnämre än han själv: handelsmannen i Göteborg Hans Pettersson, som blev adlad med namnet Wennerstierna. Rådmannen var gift med tullnären och rådmanen Hans Krabbes dotter Annika, och efterträdde svärfadern som tullnär. Han blev rådman 1692, men dog redan 1697. Hans barn kallade sig Wennerström.

Huset närmast norr om detta ägdes av handelsmannen Johan Funcke, som i 1720 års mantalslängd angives vara död. Han var antagligen son till den Johan Funcke, "en mycket hedersvärd handelsman och redlig invånare", som dog i Vänersborg år 1693.

Nästa hus norrut ägdes av rådmanen Anders Eriksson Wallman, av den stora, i stadens historia så framträdande släkten. Anders Wallman som blev rådman 1686 var även stadens postmästare. Han dog 1712 och var gift med Brita Johansdotter. Makarna skänkte till stadens kyrka ett altarkläde med deras broderade initialer.

Dessa tre sistnämnda fastigheter hade fri utsikt över torget, som då var endast hälften så stort som nu, så att norra sidan om Kungsgatan framför de tre återstående husen på dess södra sida, var bebyggd.

Fortsätta vi på Kungsgatans södra sida finna vi så Hans Barcks hus, också han tillhörde en familj, som gjort sig mycket gällande i äldre tider i Vänersborg. Hans Barck var factor vid Strömmen och innehade jämte sin broder Amund Barck hemmanet Intagan, till vilket hans änka Catarina 1725 tillförsäkrades fortfarande besittningsrätt.

Bredvid Hans Barck bodde en annan medlem av den Wallmanska släkten, rådmanen Sven Larsson Wallman. Han dog 1709 och var gift med Kerstin Barck.

Hörngården slutligen — Värmlandsbankens nuvarande hus —

ägdes av rådmannen Gabriel Andersson Beijer, som var tullskrivare 1694, då han gifte sig med jungfru Elisabet Svensdotter Wallman, en dotter till hans närmaste granne. Beijer dog redan 1705.

Mitt emot dessa sista tre tomter låg på torgets sydöstra del en stor tomt, som tillhörde borgmästaren Anders Segoldsson Wallmans arvingar.

Nuvarande byggnadskvarteret Resedan upptog således utefter Kungsgatan sex tomter i stället för de nuvarande fyra.

Huset i sydöstra hörnet av Kungsgatan och Edsgatan — den vestligaste delen av Vänersborgsbankens nuvarande hus, N:o 1 i byggnadskvarteret Näckrosen — ägdes av Lars Barck, av samma familj som den förut omnämnde Hans Barck. Lars Barck är upptagen i 1710 års mantalslängd med anteckningen "död" och har således avlidit efter föregående årets mantalsskrivning. Han var gift med Christina Tenggren.

Härefter följer en mycket stor tomt tillhörig rådmannen Bengt Valentinsson. Denne var född 1644 och dog 1728. Han hade blivit rådmän 1682 och hade varit gift med Elisabet Barck, handelsmannen Anders Barcks dotter, men gifte efter hennes död 1697 om sig med Margareta Nordberg, prostdotter från Gillberga i Värmland. Han är stamfader för den adliga ätten Adlerstam.

Nästa tomt, en del av den nuvarande stadshustomten, var obebyggd och tillhörde den förutnämnde Anders Eriksson Wallman.

Slutligen hörntomten i detta byggnadskvarter ägdes av skrivaren vid Korseberg och sedermera åldermannen där Anders Ögren. Hans änka Margareta Andersdotter omnämas 1710.

Hela det mitt för dessa tomter liggande området, det nu-

varande Plantaget, var bebyggt och utefter Kungsgatans norra sida lågo sex tomter.

Den västligaste d. v. s. i plantagets sydvästra hörn belägna ägdes av Jacob Torbjörnsson. Denne förekommer i mantalslängden 1675 och ännu 1700, men 1703 är han död och hans kreditorer kallade att sammanträda.

Nästa tomt ägdes av Erik Bengtsson, som var handelsman och levde 1717, men var död 1719.

Härefter följer en dubbeltomt tillhörig Gösta Schröder eller rättare sagt hans sterbhus. Schröder var född i Karlstad omkr. 1658, och var 1680 stadsnotarie i Vänersborg, där han blev rådman 1696, men dog redan 1698. Han var gift med en dotter till borgmästaren Wilhelm Lind.

Nästa tomt på Kungsgatans norra sida var obebyggd och ägdes liksom den bredvidliggande bebyggda av Olof Persson. Denne var sedan 1694 kyrkovärd och var fader till fiskalen på Dal Olof Olofsson och till sedermera rådmannen Nils Olofsson Wengren.

Sista tomten i detta byggnadskvarter d. v. s. i plantagets sydöstra hörn ägdes av Sven Efvenson eller hans sterbhus. Han var järndragare vid Korseberg och hade dött år 1698.

Fortsätta vi nu Kungsgatan österut, finna vi på vänster hand kyrkogården, som dock ej upptog mera än den sydvästliga delen av nuvarande kyrkplantaget. Gatans södra sida upptogs av 8 tomter, motsvarande de nuvarande fem tomterna i byggnadskvarteret Lövköjan utmed Kungsgatan. Den första — där Hushållningssällskapets nuvarande hus ligger — ägdes av Börje Fintzlers sterbhus. Börje Fintzler hade varit soldat och deltagit i Carl XI:s krig i Skåne och blivit befordrad till kvartermästare vid Skånska cavalleriet. Efter freden återvände han till sin födelsestad Vänersborg och blev där "brotullare" vid Rånnums brygga. Under

kriget hade han blivit skjuten i ena foten, av vilken blessyr han led så att Karl XI vid ett av sina besök i Vänersborg lät sin livsmedicus skära av Fintzlers sjuka ben vid knäet. Fintzler levde sedan i flera år och dog 1698 i mars.

Nästa tomt österut ägdes av Torsten snickare. Hans son Johan Torstensson blev borgare 1711 och var kyrkosnickare och orgeltrampare.

Till närmaste granne hade Torsten Erik Bänge (Nr 162), rådman och sedermera postmästare i staden. Han var dessutom stadens organist. Han var tydligen en betrodd man, vilket också framgår av att han var riksdagsman för staden vid riksdagarna 1719 samt 1726—27. Han dog 1735 och hade varit gift tre gånger.

Nästa tomt (Nr 163), vilken var den sista, som hade fri utsikt mot kyrkogården, ägdes av tullskrivaren Nils Gerdin, som var född i Småland och hade kommit till Vänersborg från en tullbefattning i Halmstad. Han blev sedermera handelsman och omtalas såsom sådan 1717.

Närmaste granne var Bengt skräddare (Nr 164). Denne återfinnes i 1665 års mantalslängd men var död 1710, då hans änka Karin ensam är upptagen i mantalslängden.

Närmaste tomten (Nr 165) var obebyggd och ägdes av "Kettils änka", antagligen änka efter Kettil Segolsson, som "gjorde" sin borgareed 1659, men var död 1665. Änkan var emellertid död sedan år 1692, då hon kallas en gammal husfattig, gudfruktig och ärlig änka, "brukad av många som barnmorska" enligt anteckning i kyrkoboken.

Tomten närmast öster därom (Nr 166) ägdes av Anders Smed, eller Anders Larsson, som omtalas i domboken 1711 som "gamle Anders Smed", och östligaste tomten på Kungsgatans södra sida (Nr 167) hade till ägare Anders Torstensson, som förekommer i 1675 års mantalslängd och antagligen tillhörde den förut omtalade släkten Barck.

Sydöstra delen av nuvarande kyrkoplantaget var som nämnts bebyggd och indelad i sex tomter, alla således med front mot nuvarande skolgården. Av dessa tomter gränsade ju den sydligaste även mot Kungsgatan. Den hade Nr 144 och ägdes av "Herr Bengts änka" d. v. s. änkan efter stads-komministern *Bengt Rudberg*, som dog år 1691 och begrovs under predikstolen i kyrkan "vid Mosis bils fötter".

Vid Kungsgatan återstå nu endast två tomter, belägna norr om gatan och öster om nuvarande Vallgatan d. v. s. utmed nuvarande skolgårdens södra sida. Dessa tomter voro båda obebyggda och ägdes, Nr 228 av *Anders Kinckel* och Nr 230 av den förut omtalade *Nils Gerdin*.

Vi ha sett, att åtskilliga av stadens förnämsta borgare bodde vid Kungsgatan och i synnerhet vid den del av gatan, som var belägen mellan Hamnen och Kyrkogatan. De största och mest välbelägna tomterna i staden voro dock de tre, som upptogo nuvarande torgets östra sida. Dessa tomter, Nr:is 22, 23 och 24, ägdes också av förnämt folk. Nr 22, den nordligaste av borgmästaren *Jacob Frantzson Schröder*, rådman i staden sedan år 1651 och borgmästare sedan 1658. Han dog år 1683 och var gift med en dotter till borgmästaren *Segold Svensson Wallman* och således svåger med sin nära granne, ägaren till den sydligaste av de tre tomterna eller Nr 24, sedermera borgmästaren i staden *Anders Segoldsson Wallman*. Mellantomten — den gamla rådhusomten — ägdes av handelsmannen *Lars Funcke*, död år 1698 och gift med en dotter till rådmannen *Bartel Andersson*.

Ett förnämligt kvarter var även det, som låg norr om residenshusen och väster om Residensgatan. I detta kvarter — numera byggnadskvarteret *Poppeln* — började tomtnumereringen för staden och kvarteret innehöll tomterna 1—5. Nr 1 som låg i kvarterets sydöstra hörn ägdes av rådmannen *Lars Esbjörnsson Falk*, Nr 2 av *Daniel Jonsson Ekman*.

Nr 3 av denne jämte sonen Anders Ekman, Nr 4 av Anders Ekman ensam. Nr 5 som var en mycket stor tomt och egentligen sammanslagen av tre tomter ägdes av prosten Rhodin och synes alldeles motsvara nuvarande tomten Nr 1 i kvarteret.

Tomterna utefter Drottninggatans södra sida mellan Residensgatan och Edsgatan d. v. s. nuvarande kvarteret Misteln voro sex — mot nu för tiden fem — och ägdes av Olof Olofsson, Arvid Barck, Petter Ekman, Jon Barck, Olof Börjesson och Amund Barck, samtliga förnämliga medlemmar av borgerskapet.

Tomterna på Drottninggatans norra sida, mitt emot nuvarande Plantaget, (N:ris 42—53), nu belägna i byggnadskvarteret Kastanjen, och då liksom nu till antalet sex, innehades av mindre bemärkta personer utom Nr 52, motsvarande nuvarande Nr 13 i Kastanjen, som ägdes av skolmästaren Jacob Gothilander. Tomterna i Plantaget, således utefter Drottninggatans södra sida, (N:ris 66—78) ägdes också av mindre bemärkta personer utom hörntomten mot Kyrkogatan — Nr 78 — som upptogs av stadens skolhus. Skolmästaren hade således endast att gå snett över gatan från sin bostad till skolhuset. Nuvarande Plantagets mitt upptogs av sex tomter, tre mot Edsgatan och tre mot Kyrkogatan. Av de tre mot Edsgatan belägna var Nr 65 obebyggd och tydligen trädgårdstomt till Nr 64, som ägdes av Fredrik Fällboredare.

Det kvarter, som nu motsvarar det som begränsas av Kungsgatan, Edsgatan, Sundsgatan och Residensgatan eller byggnadskvarteret Resedan, upptog utom de sex tomterna utmed Kungsgatan, för vilka förut redogjorts, ytterligare sex tomter (N:ris 25, 26, 31, 32 och 33) mot nuvarande Sundsgatan, tre tomter (N:ris 34, 35 och 36) mot Edsgatan och en stor dubbeltomt (Nr 27) mot Residensgatan. Den sistnämnda

tomten tillhörde Sven Ahlberg, tullnär i staden. Tomten Nr 25 ägdes av rådmannen Bartel Andersson.

Om stadens invånarantal i äldre tider.

1699 års karta upptager 194 bebyggda tomter och då på denna tid systemet att hyra bostad var så gott som okänt — varje familj bebodde eget hus — kan man utgå från att nämnda siffra också motsvarade antalet hushåll i staden. Man torde därför kunna beräkna invånareantalet till på sin höjd 800 personer. År 1700 voro 378 personer förda i mantal, vilket torde giva ungefär samma antal invånare eller omkring 800. Antalet mantalsskrivna år 1665 utgjorde 312, och motsvarande siffra för år 1675 var 352. Sedan antalet mantalsförda personer år 1710 uppgått till 378 och år 1718 stigit till 493, inträder en minskning, som dock snart förbytes i ökning, så att år 1750 antalet mantalsförda personer uppgått till 618 för att år 1760 stiga till 713. Hittills har man med ledning av ovan anförda siffror endast kunnat gissningsvis beräkna antalet invånare, som ju måste bli betydligt större än antalet av dem, som förts i mantal. Härvid är att märka, att olika principer för mantalsskrivningen tillämpades enligt vid olika tider gällande författningar. För att få fram antalet invånare ur antalet mantalsskrivna personer, måste man söka beräkna antalet icke mantalsskrivna personer, således dels alla barn, alla som på grund av börd (adelsmän) eller yrke (vid krigsmakten anställda och vissa tjänstemän) icke mantalfördes, dels alla, som på grund av hög ålder, sjukdom eller fattigdom voro befriade från skattskyldighet. Först 1770 års mantalslängd innehåller så detaljerade uppgifter om Vänersborgs invånare, att man kan fastställa dessas antal. Nämnda år funnos i staden 818 mantalsförda personer, samt dessutom 377 barn under 15 år, 49 åldringar över 63 år gamla, 23 fattighjon och bräckliga, 8 adliga personer och 1

militär, vilka alla ej förts i mantal. År 1770 hade staden således 1,276 invånare. Tillväxten under de närmaste decennierna var obetydlig, ty år 1805 har antalet invånare ej stigit högre än till 1,437. Men år 1820 har staden 1,976 invånare, som år 1830 ökats till 2,396. År 1850 har invånareantalet överstigit 3,000 och år 1860 hade staden 4,087 invånare. 1870 hade man nått siffran 4,814. Under 1870- och 1880-talen inträdde en stagnation. Vid det nya seklets början hade staden 6,395 invånare.

BERTEL HALLBERG.

SPEGELFABRIKÖREN RUDOLF LANDQVIST.

Spegelfabrikören Rudolf Landqvist var en av Vänersborgs mera bemärkta och rivande personligheter under 1850—60-talet. Kanske ej så mycket i sin egenskap som industriidkare utan mera som oppositionsman. Då jag i början av 60-talet blev bofast i Vänersborg var spegelfabrikören ägare av de två största och modernaste fastigheterna vid Drottninggatan, nämligen nuvarande Bothénska fastigheten (Nr 40) och fastighetskomplexet Nr 30, vilket nu äges av fröken Olivia Olsson. Landqvist lär enligt uppgift ha uppfört de flesta byggnaderna å båda tomterna samt varit såväl sin egen byggmästare som arkitekt. Någon gång i början av 60-talet försålde Landqvist den förstnämnda fastigheten till dåvarande chefen för Wästgöta-Dals regemente, översten friherre Lage Posse, vilken själv disponerade hela övra våningen av den stora byggnaden med undantag av ett par smärre lägenheter i gårdsflyglarna.

I gårdsbyggnaden å fastigheten 30 Drottninggatan har Landqvist anlagt en efter dåtida förhållanden pampig snickarverkstad, vilken han dock snart överlät till snickaremästaren J. F. Lundin, som, tack vare energi och yrkesskicklighet, utvecklade den till ortens förnämsta i sin bransch, och från vilken, som bekant, ej blott Amandus och Richard Hulténs utan även snickerifirman Carl Svenssons var för sig så bemärkta snickeriverkstäder räkna sina anor.

Fabrikör Landqvist med maka och 2 söner residerade i det stora husets andra våning och i frontespisen, över vilken Landqvist uppsatte den än i dag svårtydda och omdebatterade reliefbilden, bodde i förnäm tillbakadragenhet den i såväl England som Sverige bekante björnjägaren och skriftställaren Llwyn Lloyd. I bottenvåningen till det äldre huset å samma tomt bodde bl. a. en gammal vitskäggig herre — f. d. kronofogden Kollinius — allmänt känd och beundrad för sin fenomenala färdighet i aritmetik.

Landqvist var en mångsidig och impulsiv herre, antagligen påverkad av de då på dagordningen stående liberala idéerna, vilka naturligtvis möttes med misstro av stadens äldre och för nymodigheter ohägar borgerskap. Ett flertal historier och anekdoter voro i min ungdom i omlopp om de mången gång drastiska och långt ifrån fina och salongsmässiga knep och spratt de olika partierna spelade varandra.

Så berättades bl. a. att stadens köpmanskår genom några mindre honetta manipulationer berett Landqvist en rätt kännbar ekonomisk motgång. Landqvist i sin ordning föresatte sig att bereda motståndarna en elakartad förlust. För att verkställa detta beslut började han agitera för bildandet av ett spritbolag enligt det s. k. Göteborgssystemet, vilket skulle handha och reglera minuthandeln inom staden med spirituosa. Landqvist insåg naturligtvis att han icke var rätt mannen att stå i spetsen för denna agitation. Han vände sig därför till den energiske och hänsynslöst kraftfulle landshövdingen, greve Eric Josias Sparre. Denne lovade ock att ta saken om hand, dock mot villkor att Landqvist i gengäld verkade för Sparres val till ledamot av andra kammaren. Greven lyckades, dock efter segt motstånd, förmå köpmännen avstå sina privilegier. Landqvist lär ock ha stimulerat grevens energi med förklaringen att han "hade valmännen på sina fem fingrar" och greven var fullkomligt tryggad.

Bolaget var i det allra närmaste färdigbildat och endast några små formaliteter återstod då valdagen inföll. Valet utföll emellertid så att stadens förutvarande riksdagsman, rådmannen A. J. Landström, erhöll nästan enhällig kallelse. Endast tre (3) röster lär ha tillfallit greve Sparre. Så snart valutgången blev bekant ansåg Landqvist sig nödsakad företaga en flera månaders tid krävande affärsresa.

Spegelfabrikören hade många såväl praktiska som ideella idéer och uppslag på sitt program.

Så berättas att han genom egna analyser och personliga erfarenheter funnit, att vattnet i hans å bakgården till fastigheten Nr 30 belägna brunn vore särdeles hälsobringande, och en hel del gott folk av skilda stånd och levnadsförhållanden lära varje morgon ha promenerat till Landqvistska brunnen för att där få en styrketår. Stadsläkaren, d:r Kuylenstjerna, lät emellertid närmare undersöka den märkvärdiga hälsokällan. Undersökningen resulterade i, att brunnen förklarades olämplig och ur medicinsk synpunkt alldeles oduglig, vadan den stängdes och vänersborgarna fingo söka sig andra hälsokällor.

Under den svåra nödtid som mot slutet av 60-talet hemsökte hela vårt land och icke minst Vänersborgstrakten deltog Landqvist energiskt i det frivilliga arbetet för nödens bekämpande. Han specialiserade sig särskilt för lindrandet av det betryck, som vilade över backstugusittarna i stadens omgivningar och särskilt de barnrika familjerna i de små kojorna i "tassemarkerna" å södra Dal.

Spegelfabrikören var som sagt en mångsidig man med mångahanda intressen, för vilkas förverkligande han med energi och frejdigt mod utan att så noga granska stridsmetodernas moraliska halt utkämpade hårda duster mot sina mången gång lika skrupelfria antagonister.

Så var han bl. a. livligt intresserad för "Friskolan" — se-

dermera slöjd- och tekniska skolan — och han höll många livliga överläggningar rörande skolans utveckling med såväl rektor som lärarne vid högre läroverket, vilkas högljudda kontroverser beredde oss skolpojkar en hel del roliga ögonblick.

Vid ett annat tillfälle hade Landqvist fått för sig att stadens dåvarande enda vattenkälla — den s. k. "Kalkkällan", ur vilken stadens innevånare hämtade sitt bästa dricksvatten — belägen å folkskolans nuvarande tomt vid Norrgatan, rätteligen skulle kallas "Kalkkällan". Herr Landqvist förfäktade sina påståenden i långa och pepprade uppsatser i "Tidning för Wenersborgs stad och län".

Rudolf Landqvist var mycket beläst och litterärt intresserad. Han ägde därtill en ovanlig förmåga att i såväl tal som skrift framställa sina idéer och till det yttersta förfäkta dem. Därom vittna nogsamt ett flertal uppsatser och avhandlingar i den av hans gode vän, boktryckaren S. W. Bagge redigerade "Tidning för Wenersborgs stad och län".

Den under senare hälften av förra århundradet åtminstone här på orten allmänt lästa och för sin intima lokalkänedom och tillförlitliga vänersborgsmiljöer värderade romanen "Duellen i Lockeredsskogen" lär ha flutit ur Rudolf Landqvists penna.

Någon gång i början av 70-talet skuddade emellertid fabriker Landqvist Vänersborgsstoftet av sina fötter och bosatte sig i huvudstaden.

Dessa små enkla skildringar av det forna Vänersborgslivet äro efter att i mer än ett halvt sekel ha vilat i minnets skymslan, nu upptecknade av

*ISIDOR DALQVIST.
83-årig Vänersborgsgrabb.*

ÅRSKRÖNIKA 1934.

Åter har ett år rullat undan, och det är gilleskrivarens föga avundsvärda lott att vittna, vad han vet hänt och sant vara -- en ganska delikat uppgift när man måste ta hänsyn till krönikans opersonliga krav på sanning och krönikörens personliga krav på försiktighet. Friheten i alla dess olika former är numera, som bekant, mer eller mindre ställd på avskrivning, och är man förståndig, bör man dra sig tillbaka, odla sin kål och besinna det gamla ordstävet, att tala är silver men tiga är guld.

Visa uttolkare av tidens tecken påstå, att vi gå en ny medeltid till mötes, såvida vi inte redan befinna oss där. Trångsyn, skråanda, åsiktsförtryck och fåvälde regerar tiden. Och mer än någonsin äga några versrader av Karlfeldt aktualitet. Han skrev i Flora och Bellona:

Det är som bruste i skyn en säck
och tömde en skvalande syndabäck
och tömde en dynga av feta ord
att befrukta själarnes magra jord.

Oron ute i världen är stor. Det började i Frankrike med storsvindlaren Staviskys självmord, som utlöste svåra oroligheter i Paris; ministären störtades, gamle leende Doumergue kom men föll ett halvår senare på en författningsreform, som ännu inte genomförts men påstås vara välbehövlig. I februari utbröt inbördeskrig i Wien, med hård hand kvävt av Dollfuss, vars död blev signalen till nya oroligheter, tills vidare bemästrade av Stahremberg. Förenta staterna ha

oroats av en elakartad textilstrejk, som dock bilagts. Nationen oroas fortfarande av Roosevelts trevande ekonomiska experiment; på gangsterfronten har ett visst lugn inträtt, sedan Dillinger nedskjutits, och hans fader omedelbart därefter engagerats på varieté. I Tyskland existerar ingen oro, därför sörjer Hitler, som låtit välja sig till president, nej, riksledare heter det numera. Det är glädjande för herr Hitler att valet utföll så bra, men något annat kunde ju knappast vara att vänta med sådana medhjälpare: Göring och Göbbels. Göring med alla uniformer och krusiduller — julgran året om. Och Göbbels, ångtruten, som aldrig tycks bli hes. Gudarna vete, om inte Shakespeare i andanom såg Göbbels, då han skrev:

Upp flyga orden, tanken stilla står

Ord utan tanke, aldrig himlen når.

Nu skall det villigt erkännas, att det nog finns fler än Göbbels, som skulle kunna inspirera en diktare till de orden, men han är onekligen primus inter pares.

De mellanfolkliga förbindelserna äro förbryllande. Det skapas ostpakter, västpakter och nonagressinspakter, och det måste fordras ett mycket effektivt kortsystem i utrikesministerierna för att hålla reda på vilka pakter man signerat och icke signerat. Inte för att underskriften betyder så mycket, när det kommer till kritan, men för ordningens skull. Sovjetunionen har blivit salongsfäähig och inträtt i Nationernas Förbund. Hitler har besökt Mussolini (den italienske diktatorn är mycket gästfri) men någon hjärthghet tycks ändå inte skapats mellan de båda. Diplomati är fortfarande inte tyskarnas starka sida, fast det görs tafatta försök: efter sitt beslöjat antinazistiska Marburgtal skickades von Papen icke till koncentrationsläger utan till Wien.

Liemannen har härjat under året. Kung Albert, belgiernas föredömlige konung, har gått bort, hans runor ristades med

deltagande av skilda folk, icke dikterade av hänsyn till hans rang utan av beundran för människan bakom kungaglansen. En man, som överlevt sig själv, gick bort med Paul von Hindenburg: ett grymt öde ville att han skulle sluta sina dagar som rikspresident och icke som den store gamle fältmarskalken. Kung Alexander av Jugoslavien, diktator av tvång, föll för en mördares kula vid sidan av Barthou, Frankrikes sjuttioårige, ungdomligt rörlige utrikesminister. Österrikes store lille kansler, Dollfuss, föll även han för en vettvillig nazist.

Liemannen hade den 30 juni organiserad hjälp i sitt arbete. I Tyskland företogs den dagen en s. k. rensningsaktion, för vilken bland andra en av Weimarrepublikens smidigaste politiker, general von Schleicher, föll offer. Göbbels trädde omedelbart i funktion: tredje rikets säkerhet och national-socialistiska partiets moraliska standard fordrade dessa offer. Ännu finns det dock fria själar i Tyskland, kyrkans män av olika konfessioner, vilka fortfarande sätta sin tro till en icke-arisk Gud.

*

Vi gå mot ljusare tider. Åtminstone påstod finansminister Wigforss så i statsverkspropositionen — att skatten ändå höjdes berodde kanske på ett förbiseende i glädjeyran. Vilket man får ytterligare belägg för då man betänker, att vi, enligt högertidningarne, sparade in 50 millioner på ett lån till Stalin, som denne själv omtänksamt och artigt avböjde genom fru Kollontay. Nu har herr Furugård dessutom en anledning mindre till sådana små älskvärdheter som renderade honom två månaders fängelse för smädelse. Över huvud taget förefaller rättvisan vara litet hård mot våra hemmahitlerianer: varför skulle t. ex. inte herr fältflygare Wiklund opåtalat få skjuta sig i armen och på andra äldare ställen, om det icke kan bereda honom ett nöje, vi leva väl i frihetens

stamort på jorden. — Annars är det lugnt och rart på den politiska fronten. Engberg håller tal vid Engelbrektsminnet, och Per Albin stjälar Svenska Flaggan från Lindman och talar på Stadion den 6 juni. Och tillsammans med bondeförbundet stjälar han röster från Allmänna Valmansförbundet och nybildade Folkpartiet. Och ändå hade det senare två generaler — Jeppson och Hamrin. Men Hamrin tröstar sig väl med landshövdingestolen i sexhundrafemtioårsjubilerande Jönköping. Även Göteborg har fått ny landshövding, Malte Jacobsson har efterträtt Oscar von Sydow, som blivit riksmarskalk.

Vi hävda oss forfarande utåt. Sandler har presiderat vid Förbundsförsamlingen i Genève. Greta Garbo har med sin Kristina gått segrande fram över världen — fast det var något mera spanskt än svenskt över det hela. Tyskland har besegrats i fri idrott i Stadion och även landskampen mot Norge vunno vi. I de yttersta av dessa dagar ha vi sänt tvåhundra man till Saar under fanor och klingande spel och med i pressen noggrannt specificerade utrustningar, från vapenrocken till skjortan och ännu intimare plagg, splitternya fickbiblar icke att förglömma. Man frestas nästan tro att dessa tvåhundra man ska ut för att erövra en värld, vårt gamla krigarblod har visst åter kommit i svallning, och vi förväxla polistjänsten i Saar med Breitenfeld och Narva. Nu komma de svenske.

Under avdelning för litteratur och konst antecknas, att Werner von Heidenstam fyllt sjuttiofem år. De Wahl har fyllt sextiofem, spelat Mussolinis Napoleonpjäs på Dramaten och i det sammanhanget lagerkransats — för vilken gång i ordningen vet han väl knappast själv. Göteborgs stadsteater har invigts, och teaterutredningen har avlämnat sitt betänkande. Resultatet av det senare avvaktas med spänning, inte minst av signaturen J. W. i Elfsborgs Läns Annonsblad. Aderton odödliga ha sökt en författare. De funno Pirandello,

italiensk dramatiker i sjuttioårsåldern. Slutligen har biskop Eklund till herr Engberg överlämnat förslag till ny psalmbok.

Under hovnytt meddelas ur Husmodern, att en underbart söt och ovanligt försigkommen prinsessa sett dagens ljus på Haga, att prins Sigvard äktat sköna och charmfulla Erica Patzek aus Berlin med anor från ett gods i Polen (där man av bilderna att döma tycks ha små pretentioner på gods), att, fortfarande under hovnytt, prinsessan Ingrid, istället för att fara på prins Georges bröllop, åtföljt sin fader till Orienten; iförd kollosalt enkla och oerhört piffiga klädningar, till vilka mönster antagligen kunnat erhållas mot insändande av kung etc. Detta ur Husmodern.

*

Hur ha nu alla dessa händelser i stora världen inverkat på vår egen lilla vrå bland bergen — Vänersborg. Må vi avstå från att utreda orsakssammanhangen eller att dra paralleller med Hitler, Roosevelt och Wigforss. Sådant gör man i Grönköping men inte i Vänersborg — gudskelov. Våra sorger, våra bekymmer och våra glädjeämnen må tala sitt eget språk.

Till sorgerna och bekymren räknas våra vägarbeten, om vilka det talats många hårda ord. Under samma rubrik får även gasverket plats, ett sorgebarn under många långa år. Men ett sorgebarn, som är nog uppnosligt att anordna propagandavecka, vet man inte så noga, vad man kan vänta sig av, så det är bäst att vara försiktig med omdömena och tills vidare göra en medborgerligt god gärning: använd mera gas. Ett avskrivet bekymmer utgör numera det nya skolhuset, som inte kom till stånd, tack vare att staten inte kunde åstadkomma de pengar med vilka vi hade kalkylerat. Anonsbladet och Länstidningen, eniga som tvillingbröder, drogo en gemensam suck av lättnad efter ett träget ledarskriveri. Ny Tid och Nya Älvsborgaren hade förhållit sig litet mera reserverade. Ett nytt bekymmer har Vattenfalls-

styrelsen gett oss genom att inleda process om gamla hamnkanalen, som styrelsen inte vidare vill ta någon befattning med. Men till tecken på att vi inte förlorat hoppet på vår rättvisa seger byggs det ett varuskjul vid hamnen — flyttbart, men ändå. Och så är det bara att vänta att Vänersborgs hamn skall återfå något av sin forna glans och härlighet, då man kunde se en skog av master vid kajerna. Det var annat än den nidsbild av Vänersborgs hamn, som förekommer som väggprydnader i U. V. H. J:s vagnar: tomhet gapar från gator, kajer och vatten, den bilden skulle försvara sin plats som illustration till en av de första skapelsedagarna, då intet levande fanns på jorden eller i vattnet. Men det är Uddevalla, som äger banan, så vi kan ju inte hoppas på reklam för Vänersborgs hamn från det hållet. Och inte heller på exaktare tågtider och smidigare förbindelser med yttervärlden. Men så länge vi få behålla stationshuset är det inte skäl att klaga.

Vi gå mot ljusare tider, sa herr Wigforss, och finge man döma av den livaktiga byggnadsverksamheten skulle Vänersborg kunna inneslutas i profetian. Hus rivas, byggas och ombyggs i en skala som aldrig förr, och snart är stadsbilden helt förändrad. Vårt gamla läroverk har fått en tredje våning i halvfunkis på Scholanders tidigare två, men har märkligt nog inte förlorat på det. Den gamla vackra huslängan vid Kungsgatan, Värmlandsbanken ej inräknad, ha numera bottenvåningar i funkis och övervåningar i gammal stil. Fagers stuga ska rivas och en ny kaffestuga skall uppföras på dess plats — med bidrag av Vänersborgs Söners Gille. Är icke detta början till kaos? Och så har man planer på torget och plantaget, men låt mig inte komma in på det ämnet, ty där är jag en kättare i denna illustra församling, som inte tål att någon, eho det vara må, rör vid torget, det ska gunås vara oberört som en jungfru i gamla hederliga romaner.

Bland förändringar, som äro snart förestående får man antagligen räkna med Vänersvallens ombyggnad till velodrom — i år anordnades motortävlingar där t. o. m. på idrottens dag.

Till våra glädjeämnen kan räknas teatern, inte lokalen, utan de föreställningar, som givits inom dess murar, däri dock från undertecknads sida icke inräknas boxning och brottning men väl Furugård. Mycken och god teater har också bjudits på Folkets Parks utmärkta friluftsscen. Som ett plus kanske får räknas, att det finns tillfälle till jazz mellan Ofelias vansinnescen och hennes älskade Hamlets tragiska slut. Det vore något för herr Engberg att ta fasta på, när han nu på allvar tar itu med Riksteatern.

Från Vänersborgs horisont antecknas slutligen, att det berömda förhållandet 15—15 i stadsfullmäktige icke förändrades vid senaste valet. Således fortsatt sund utveckling, ur båda parternas synpunkt. Skatten är fortfarande 11:25.

*

Vänersborgs Söners Gille har under året icke nedlagt något positivt arbete till stadens fromma, men heller icke åstadkommit negativ kritik. Vi ha emellertid på ett fint, men kanske litet dyrbart sätt försonat oss med Skräcklekommittén genom att skänka femhundra kronor till den planerade kaffestugan. Vi kanske också så småningom kan finna medel att försona oss med vissa vänersborgare, som tack vare felaktigt vald födelseort tycks ha fått samma inställning till Gillet som räven till rönnbären. Det sist sagda ska inte vara någon elakhet, det är snarast ett antagande, som man inte kan undgå att göra, när man hör en del yttranden om Gillet.

Har Gillet över huvud taget utträttat något under året? Ja, jag får som vanligt konstatera, att mycket är det inte. Men något. Detta något skulle i så fall vara årsskriften, som även i år kommit ut betydligt för sent. När ordet blir fritt finns

det alltså tillfälle till angrepp på redaktionsnämnden. Dessförinnan vill jag emellertid påpeka, att Gillet tack vare årsskriften numera umgås i de bästa kretsar. Nordiska Museet och Skansen, Riksarkivet, Svenska Stadsförbundet och flera av våra större bibliotek ha trätt i förbindelse med Gillet för att erhålla årsskriften. Sträck på Er gossar. Och bocka Er samtidigt för andre åldermannen och rådman Hallberg. Och glöm inte heller Isidor Dahlqvist och Folke Wikström, som båda i år utökat medarbetarstaben.

Jag ska förekomma rådman Hallbergs stående interpellation angående Gillets arkiv. Det är ännu icke katalogiserat eller slutligen ordnat, men med hjälp av en god vilja, kassafogdens någon gång motvilligt öppnade penningpung och vännen Kurt Hallberg, som är en trägen arbetare i Gillets arkiv, finns det hopp att nämnda interpellation så småningom ska kunna avskrivas från dagordningen. Men trots att det som finns ännu inte är sovrat och ordnat, ha vi god aptit på nyförvärv, vilket lägges samtliga på hjärtat.

Har jag nu uppfyllt mina plikter som gilleskrivare? Åsidosättande blygsamhetens fordringar besvarar jag själv frågan jakande och nedlägger pennan, tillönskande Eder alla en kräselig fortsättning på julhelgen, och, i förhoppning att profetian om de ljusare tiderna må gå i uppfyllelse, ett gott nytt år.

Vänersborg den 26 dec. 1934.

ELOV NORDÉN.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES

STYRELSEBERÄTTELSE

FÖR ÅR 1934.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1934.

Årsskriften 1934 förelåg vid gillesstämman och har tillställts samtliga medlemmar. Till ett tiotal bibliotek och institutioner hava dessutom överlämnats exemplar av årsskriften. Från Nordiska Museet och Skansen har styrelsen haft glädjen mottaga dess årsskrift i utbyte.

Till den s. k. Skräcklekommittén har styrelsen överlämnat 500 kronor såsom bidrag till den kaffestuga, som är avsedd att under år 1935 uppföras å Skräcklan.

Ur Knut Hernströms Understödsfond har utdelats 2 julgåvor à 25 kronor och 2 julgåvor à 20 kronor samt ur major Oscar Wenerströms fond 2 julgåvor à 30 kronor.

Gilletts verksamhet är, särskilt efter tillkomsten av årsskriften, förenad med betydande utgifter. För tackande av dessa är styrelsen hänvisad till inflytande medlemsavgifter, vilka i runt tal uppgå till 550 kronor (2 kronor per medlem). Att inom denna ram kunna fortsätta Gillets verksamhet i samma omfattning som under senare år kommer att bli ett för styrelsen svårlöst problem. Då styrelsen icke anser sig böra föreslå en höjning av årsavgifterna måste andra utvägar finnas, i första hand en ökning av medlemsantalet. En sådan ökning torde icke vara särskilt svår att åstadkomma, om styrelsen kunde räkna på bistånd från samtliga medlemmar. Styrelsen riktar därför en enträgen uppmaning till envar av Gillets medlemmar att lämna styrelsen uppgift på personer, som böra kallas till medlemmar i Gillet.

Medlemsantalet utgjorde den 31 december 303, varav 7 ständiga medlemmar.

Över Gillets kassor och fonder lämnas följande redogörelse:

1. ALLMÄNNA KASSAN:

Inkomster:

Behållning från år 1933	717: 74	
Inträdes- och årsavgifter	564: —	
Försåld årsskrift	10: —	
Överfört från Fastighetsföreningen	500: —	
Ränta	23: 91	1,097: 91
	Kr.	1,815: 65

Utgifter:

Porto och telegram	27: 15	
Kostnader för årsskriften	427: 04	
Annonser	43: 90	
Skrivmaterial och trycksaker	32: 75	
Kransar och blommor	100: 46	
Inkasso av årsavgifter	45: —	
Fotografier	71: 20	
Inbindning av böcker och inramningar	41: 65	
Inköp av äldre tidningar	35: 60	
Gåva till Skräcklekommittén	500: —	1,324: 75
Behållning till år 1935 (å bank)	476: 80	
(kontant i kassan) ..	14: 10	490: 90
	Kr.	1,815: 65

2. FÖRSKÖNINGSFONDEN:

Behållning från år 1933	2,523: 90	
Ränta	125: 10	
	Kr.	2,649: —
Överkurs vid utbyte av obligation	52: 66	
Behållning till år 1935 (obligationer)	2,000: —	
(å bank)	596: 34	2,596: 34
	Kr.	2,649: —

3. NAMNKUNNIGA VÄNERSBORGARE MINNESFOND:

Behållning från år 1933	405: 99	
Ränta	11: 54	
Behållning till år 1935	417: 53	

4. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1933	2,000: —	
Ränta	90: —	
	Kr.	2,090: —

Utdelade julgåvor (4 st.)	90:—	
Behållning till år 1935 (obligationer)	2,000:—	
		Kr. 2,090:—
5. MAJOR OSCAR WENERSTRÖMS FOND:		
Behållning från år 1933	2,732: 70	
Ränta	116: 80	
		Kr. 2,849: 50
Utdelade julgåvor (2 st.)	60:—	
Behållning till år 1935 (obligationer)	2,000:—	
(å bank)	789: 50	2,789: 50
		Kr. 2,849: 50
6. HJALMAR A. LINDEDALS MINNESFOND:		
Behållning från år 1933	2,353: 86	
Ränta	106:—	
		Kr. 2,459: 86
Behållning till år 1935 (obligationer)	2,000:—	
(å bank)	459: 86	2,459: 86
7. WILHELM och NORA MALMBERGS DONATION:		
Behållning från år 1933	10,223: 85	
Ränta	504: 23	
		Kr. 10,728: 08
Utdelad livränta	300:—	
Behållning till år 1935 (obligationer)	10,000:—	
(å bank)	428: 08	10,428: 08
		Kr. 10,728: 08
Gillets tillgångar utgjorde alltså den 31 december 1934:		
Allmänna kassan	490: 90	
Försköningsfonden	2,596: 34	
Namn-kunniga Vänersborgares minnesfond	417: 53	
Knut Hernströms understödsfond	2,000:—	
Major Oscar Wenersströms fond	2,789: 50	
Hjalmar A. Lindedals minnesfond	2,459: 86	
Wilhelm och Nora Malmbergs donation	10,428: 08	
		Kr. 21,182: 21

För Ålderdomshemmets ekonomi redogöres i särskild berättelse.
Vänersborg den 10 februari 1935.

EDWIN ANDERSON.

K. G. CEDERGREN.
ELOV NORDÉN.
ANTON THERNQUIST.

ISIDOR JANSON.
JOHN LINDGREN.
GUNNAR HJORTH.

REVISIONSBERÄTTELSE.

Undertecknade, utsedda att granska Vänersborgs Söners Gilles räkenskaper och förvaltning under år 1934, få efter fullgjort uppdrag vitsorda att den i Styrelsens berättelse meddelade redogörelsen för Föreningens verksamhet under räkenskapsåret och dess ställning vid årets slut överensstämmer med räkenskaperna samt att dessa äro förda med reda och noggrannhet och försedda med vederbörliga verifikationer. Vi tillstyrka därför att full och tacksam ansvarsfrihet beviljas för förvaltningen under år 1934.

Vänersborg den 15 mars 1935.

EMIL JONSSON.

ANDERS WENNERGREN.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES FASTIGHETS- FÖRENINGIS STYRELSEBERÄTTELSE FÖR ÅR 1934.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening u. p. a. får härmed avgiva följande berättelse över föreningens ställning per den 31 december 1934.

Räkenskaperna utvisade följande:

INGÅENDE BALANS KONTO:

Debet:

Reservfondens konto	1,700: —
Obetalda räkningars konto	330: 45
Gåvors konto	500: —
Kapital konto	62,418: 22
	Kr. 64,948: 67

Kredit:

Fastighetens konto	60,000: —
Inventariers konto	3,470: 09
Obligationers konto	50: —
Bank konto	915: 16
Kassa konto	163: 42
Malmbergs donationsfonds konto	350: —
	Kr. 64,948: 67

VINST- OCH FÖRLUST KONTO:

Debet:

Inventariers konto (avskrivning)	173: 50
Mathållningens konto	168: 50
Bränsle ,,	649: 50
Gas ,,	145: 45
Omkostnaders ,,	580: 65
Reparationers ,,	869: 93
Renhållnings ,,	198: —
Löners ,,	900: —
Skatters ,,	315: 58
Ljus ,,	166: 65
Försäkringspremiers konto	86: 99
Vattenavgifters konto	39: —
Underhåll av inventariers konto	46: 60

Kr. 4,340: 35

Kredit:

Hyrors konto	2,840: —
Årsavgifters konto	272: —
,, (extra)	55: —
Räntors konto	23: 86
Gävors konto	7: —
Kapital konto (årets underskott)	1,142: 49

Kr. 4,340: 35

UTGÅENDE BALANS KONTO:

Debet:

Fastighetens konto	40,000: —
Inventariers konto	3,338: 39
Obligationers konto	50: —
Bank konto	239: 02
Kassa konto	76: 63

Kr. 43,704: 04

Kredit:

Reservfondens konto	1,700: —
Obetalda räkningars konto	728: 31
Kapital konto	41,275: 73

Kr. 43,704: 04

I årets räkenskaper har fastighetens bokförda värde nedskrivits till taxeringsvärdet. Styrelsen har jämväl under det gångna året nödsakats vidtaga vissa reparationsarbeten å fastigheten, vilket givit anledning till

större delen av årets underskott. Då fastigheten numera är i gott skick torde under kommande år reparationerna icke draga så stora kostnader som under de senare åren.

Vänersborg den 10 februari 1935.

EDWIN ANDERSON

K. G. CEDERGREN.

ELOV NORDÉN.

ANTON THERNQUIST.

ISIDOR JANSON.

JOHN LINDGREN.

GUNNAR HJORTH.

REVISIONSBERÄTTELSE.

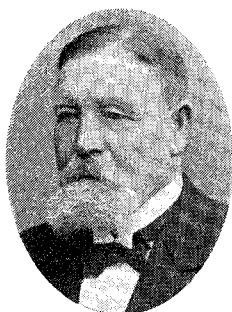
Undertecknade, av Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening utsedda revisorer att granska Föreningens räkenskaper och förvaltning för år 1934, få efter genomgången granskning vitsorda, att förvaltningen handhåfts på bästa sätt. Räkenskaperna hava förts med god ordning och reda samt äro behörigen verifierade. Föreningens ställning framgår av Styrelsens avlämnade berättelse och föreslå vi att full och tacksam ansvarsfrihet beviljas för den tid revisionen omfattar.

Vänersborg den 15 mars 1935.

EMIL JONSSON.

ANDERS WENNERGREN.

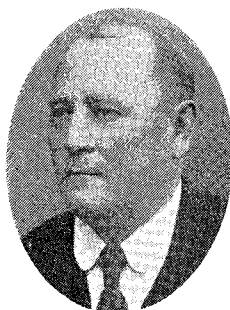
NEKROLOGER 1934.

F. postvaktmästaren ALBERT MAURITZ WALLSTRÖM avled i Vänersborg den 12 januari. Wallström var född i Vänersnäs den 12 okt. 1859. I postverkets tjänst inträdde han år 1885 och tjänstgjorde vid Vänersborgs postkontor, tills han år 1924 avgick med pension. Han hedrades då med medaljen för nit och redlighet i rikets tjänst. I sitt uppträdande blid och försynt hade han vunnit överordnades, kamraters och allmänhetens aktning och tillgivenhet. Han var en intresserad medlem av Vänersborgs Arbetareförening och Vänersborgs Söners Gille.

F. avdelningschefen ERNST HJALMAR SWEDBORG avled i Göteborg den 15 jan. Han var född i Vänersborg den 27 febr. 1867. Efter år 1885 avlagd studentexamen och studier vid Uppsala universitet inträdde han 1889 i Brand- och Lifförsäkringsaktiebolaget Sveas tjänst, där han 1898 befordrades till chef för bolagets korrespondens- och revisionsavdelningar. På grund av sjuklighet lämnade han sin tjänst med pension år 1921. Han var även sekreterare i Svenska Brandtarifföreningens avdelning i Göteborg, i vilken befattning han kvarstod till utgången av år 1931.

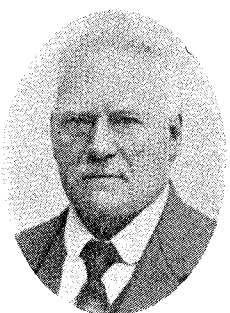

Fabrikören CARL OTTO DAFGÅRD avled i Vänersborg den 22 januari. Han var född i Vänersborg den 21 september 1876 och tillhörde en släkt, som sedan sjuttonhundratalet varit bofast här i staden. Redan nittonårig började han sin bana inom slakteriyrket. År 1908 övertog han O. Jonssons charkuteriaffär, vilken under hans energiska ledning utvecklades kraftigt både som detalj- och partiaffär. Dafgårds tid räckte även till för offentliga värv, där han med sitt brinnande intresse för sin födelsestads angelägenheter ofirade tid och krafter såsom stadsfullmäktig och ledamot i ett flertal styrelser och nämnder.

Trävaruhandlaren HJALMAR FREDRIK LARSSON avled den 17 februari. Han var född i Vänersborg den 13 november 1898. Efter avslutade skolstudier genomgick han handelsskola i Göteborg och erhöll sedermera anställning på Vänersborgs Tändsticksfabriks kontor. Tillsammans med byggmästare T. Andersson grundade han 1924 trävarufirman Andersson & Larsson, vilken år 1931 ombildades till aktiebolag. Som bolagets ledare förstod han, att med sitt på samma gång tillmötesgående och bestämda sätt vinna och behålla kunder. Samma gedigna egenskaper för-

skaffade honom också i privatlivet många vänner, vilka beklaga hans alltför tidiga bortgång.

F. adjunkten MAGNUS VILHELM VIKNER avled i Göteborg den 25 mars. Vikner var född den 7 augusti 1865 i Vänersborg, där han avlade studentexamen år 1885. Han avlade fil. kand.-examen i Uppsala år 1888, varefter han gick provår i Stockholm, och tjänstgjorde som extralärare i Ystad. År 1906 blev han adjunkt vid Göteborgs högre latinläroverk, där han kvarstannade till uppnådd pensionsålder. Han var därjämte lärare vid Rudebeckska gymnasiet och Prästgymnasiet, samt flitigt anlitad som privatlärare. Forna elever vittna om att de kunskaper, som Vikner med-

delade, icke lätt förflyktigades. Men så lär också kurserna hamrats in efter gamla beprövade metoder.

F. tändsticksarbetaren ANDERS JOHAN NORDÉN avled den 4 maj. Han var född i Vänersborg den 30 juni 1859. Redan som elvaåring inträdde han i dåvarande A. O. Anderssons Fabriks A/B:s tjänst och fullgjorde där ett plikttroget arbete, tills han år 1930 avgick med pension. Då han år 1916 tillsammans med ett flertal kamrater inom fabriken belönades med Patriotiska Sällskapets medalj, var han den till arbetsåren äldste av fabriken anställda. Han hyste ett livligt intresse för vad som rörde sig i tiden, men med sin tillbakadragna läggning deltog han aldrig i föreningsliv eller

offentliga värv. Men som en hängiven son av sin födelsestad ansåg han sitt medlemskap i Vänersborgs Söners Gille såsom självskrivet. Han var även en av Arbetareföreningens äldsta medlemmar.

Skeppsmäklaren RUDOLF ANDERSSON avled i Göteborg den 22 maj. Andersson var född i Vänersborg den 24 juli 1857 och kom efter slutade skolstudier till sin morbroder i Göteborg, konsul A. Meyer, Svenska Lloyds och andra företags skapare. Åren 1878—82 tillbringade han utomlands och tjänstgjorde därunder på skeppsmäklerikontor i Ryssland, Frankrike och England. Efter sin återkomst till Göteborg övertog han tillsammans med O. Hellberg s:r skeppsmäklerifirman Borlind, Bersén & Co, som av dem upparbetades till en av de förnämsta i landet.

Anderssons stora sakkunskap togs under årens lopp i anspråk för allehanda uppdrag. Han var bl. a. en synnerligen kunnig haveriexpert, och anlätades som sådan av flera in- och utländska försäkringsbolag. Under en följd av år var han dessutom ordförande i Vestkustens Petroleumsaktiebolag.

Hedersledamoten Rudolf Andersson bevaras av Vänersborgs Söners Gilles i tacksamt minne såsom en av dem, vilka med givmild hand bidragit till skapandet av Gillets ålderdomshem.

F. typografen AUGUST WILMELM KARLSSON avled i Vänersborg den 4 juni. Han var född i Vänersborg den 26 augusti 1860. År 1874 fick han anställning å Bagge & Petterssons Tryckeri, numera Länstryckeriet. Här kvarstannade han i 23 år, varefter han hade anställning i Borås och Alingsås. Karlsson återvände 1905 till Vänersborg och erhöll då plats som handsättare hos Elfsborgs Läns Annonsblad, vilken befattning han på grund av tilltagande sjuklighet lämnade för ett tiotal år sedan. Ivrig nykterhetsman var han en av veteranerna inom Goodtemplarorden, vars veterandiplom han erhöll.

F. målaremästaren CARL GUSTAF FRÖBERG avled den 8 juni i Vänersborg. Han var född i Vänersborg den 31 mars 1859. Sin första utbildning i yrket fick han hos sin fader, målaremästaren J. F. Fröberg, varefter han hade anställning i Skövde och sedermera vid Statens Järnvägar i Göteborg. År 1889 återvände han till hemstaden och inträdde i U. V. H. J:s tjänst, där han kvarstannade tills han vid utgången av år 1924 avgick med pension. Redan 1917 hedrades han med Patriotiska Sällskapets medalj. Stilla och till-

bakadragen till sin natur deltog han icke i det offentliga livet. Han tillhörde dock på sin tid sångsällskapet Lyran och var en av Vänersborgs Arbetareförenings äldsta medlemmar.

Handlanden BROR ADOLF PETERSON avled i Vänersborg den 16 september. Han var född i Vänersborg den 2 februari 1874. Efter studier vid härvarande läroverk hade han anställning i Göteborg, men övergick sedermera till sin faders, handlanden Anders Jacob Peterson, affär, som han övertog vid dennes död 1917. Redan samma år nedlade han emellertid affären och började agenturrörelse, vilken sysselsatte honom ännu vid hans bortgång. Varmt intresserad av Vänersborg var han en av Gillets äldsta medlemmar och nedlade som sådan ett intresserat arbete under

dess tidigare år. Han var även gammal medlem av Par Bricolle.

Konditorn PER AXEL EMIL NORDFELDT avled i Vänersborg den 19 oktober. Nordfeldt var född i Trollhättan den 21 oktober 1892. Efter avslutade skolestudier praktiserade han konditoriycket såväl vid flera av landets ledande företag som vid en konditorakademi i Dresden. Med denna utbildning bakom sig var han väl skickad att övertaga sina föräldrars konditorirörelse i Vänersborg, vilken också under hans energiska ledning ytterligare upparbetades. Ehuru han icke mera aktivt deltog i det offentliga livet, var han dock livligt intresserad av allmänna angelägenheter och hade alltid mod att hävda en personlig uppfattning i dagens frågor. Han var en intresserad medlem av Vänersborgs Hantverksförening, Vänersborgs Automobilklubb och Vänersborgs Köpmannaförening. I den sistnämnda sammanslutningen fungerade han som ordförande.

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

MEDLEMMAR 1934

Styrelse.

ANDERSON, EDWIN, Direktör, Förste ålderman.
CEDERGREN, KARL GUSTAF, Fältläkare, Andre ålderman.
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare, Gilleskrivare.
JANSON, ISIDOR, Kassör, Kassafogde.
LINDGREN, JOHN, Byggmästare, Bisittare.
THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Bisittare.
HJORTH, GUNNAR, Länsbokhållare, Bisittare.

DAFGÅRD, OTTO, Slaktaremästare, Ersättare. †
STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Ersättare.

Arbetsutskott.

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör.
BROMAN, LASSE, Fil. mag.
HALLBERG, KURT, Drätselkontorist.
HJORTH, GUNNAR, Länsbokhållare.
MILLING, THORSTEN B., Landskontorist.
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare.
PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare.
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstummlärare.

Redaktionsnämnd.

CEDERGREN, KARL GUSTAF, Fältläkare.
HALLBERG, BERTEL, Rådman.
HJORTH, GUNNAR, Länsbokhållare.
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare.
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstummlärare.

Revisorer.

JONSSON, EMIL, Handlande.
WENNERGREN, ANDERS, Boktryckare.

FOCK, BROR, Sparbankskassör, Ersättare.

Hedersledamöter.

CARL OTTO CARLSSON, Fabrikör, Göteborg.

ANNA WIKSTRÖM, f. DYMLING, Fru, Göteborg.

RUDOLF ANDERSSON, Direktör, Göteborg. †

Medlemmar.

ANDERSSON, ALBIN, Maskinist, Vänersborg	4/11	72
ANDERSSON, AXEL, Eldare, Vänersborg	14/5	01
ANDERSON, EDWIN, Direktör, Vänersborg. <i>Gilletts förste ålder-</i> <i>man, en av dess stiftare</i>	22/1	51
ANDERSON, PRIMUS, Bankdirektör, Göteborg	23/8	78
ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Vänersborg	25/1	98
ANDERSSON, ERIK, Garveriarbetare, Vänersborg	29/1	96
ANDERSSON, GOTTFRID, Postiljon, Uddevalla	12/5	78
ANDERSSON, GUSTAF, f. d. Handlande, Vänersborg	20/4	62
ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1/7	01
ANDERSSON, GÖSTA, Köpman, Vänersborg	14/9	06
ANDERSSON, HJALMAR, Lantbrukare, Ljungskile	23/5	53
ANDERSSON, JOHAN FREDRIK, Snickaremästare, Vänersborg	8/8	71
ANDERSSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	9/9	10
ANDERSSON, KNUT, Verkstadsägare, Vänersborg	6/2	81
ANDERSSON, NILS, Studerande, Vänersborg	1/3	15
ANDERSSON, SVEN, Handlande, Vänersborg	11/8	61
ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Göteborg	10/5	96
ANDERSSON, VIKTOR, Plåtslagaremästare, Vänersborg	3/10	66
ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	29/6	01
ARVIDSSON, STELLAN, Fil. dr., Lektor, Malmö	11/5	05
BARKSTEDT, HERMAN, f. d. Bankkamrer, Vänersborg	1/5	54
BARKSTEDT, LUDVIG, Bankkamrer, Alingsås	28/9	82
BARKSTEDT, SIGURD, Apotekare, Örebro	26/9	85
BECKEMAN, BENNO, Direktör, Stockholm	6/10	78
BECKEMAN, KNUT, Hamnkapten, Uddevalla, <i>ständig medlem</i>	5/9	80
BENGTTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1/4	05
BERG, FRITZ, Boktryckare, Vänersborg	23/10	84
BERGGREN, ARVID, Stationsinspektör, Vedum	2/12	83
BERGGREN, ERIK, Studerande, Vänersborg	1/8	11

BERGLUND, FRITIOF, Handlande, Vänersborg	13/10	84
BERGSTRÖM, AXEL, Länsassessor, Karlstad	2/12	92
BERGSTRÖM, GUNNAR, Tandläkare, Burträsk	2/1	06
BERGSTRÖM, TORSTEN, Tandläkare, Bureå	1/6	12
BIEL, CARL, Sjökapten, Vänersborg	13/11	74
BIEL, GUNNAR, Sjukgymnast, Philadelphia, (U. S. A.)	12/2	01
BORGLING, CARL, Länsbokhållare, Västerås	6/7	88
BOTHÉN, CARL, Löjtnant, Sundsandsvik	9/2	73
BOTHÉN, JOHN, f. d. Lantbrukare, Vänersborg	8/7	75
BRAND, ERNST, Ingeniör, Hälsingborg	9/10	80
BRAND, THURE, Handelsresande, Lidköping	28/7	82
BROBECK, AXEL, Lokförare, Vänersborg	16/3	74
BROBECK, KARL, Kamrerare, Falun	23/9	86
BROMAN, LASSE, Fil. mag., Vänersborg	19/5	06
BÜGLER, JOHN, Landskanslist, Vänersborg	15/5	04
BYLUND, HJALMAR, Major, Uppsala	20/8	70
BÖRJESSON, ÅKE, f. d. Kamrerare, Göteborg	27/5	59
CARLSSON, CARL, Trafikchef, Norrköping	8/5	73
CARLSSON, CARL ANDERS, Disponent, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	19/9	97
CARLSSON, CARL-ERIK, Boktryckare, Vänersborg	10/10	85
CARLSSON, CARL-GUSTAF, Underlöjtnant, Vänersborg	27/4	09
CARLSSON, ELOF, Direktörsassistent, Vänersborg	23/7	04
CARLSSON, GUNNAR, Fabrikör, Vänersborg	9/9	76
CARLSTRÖM, NILS, Avdelningschef, Hälsingborg	19/12	93
CEDERGREN, GÖSTA, Med. lic., Underläkare, Sandträsk	8/10	05
CEDERGREN, KARL GUSTAF, Med. lic., Fältläkare, Väners- borg. <i>Gilletts andre ålderman</i>	21/8	67
CEDERGREN, RAGNAR, Löjtnant, Stockholm	2/5	07
CEDERGREN, STIG, Fänrik, Jur. stud., Vänersborg	1/8	11
CEDERSKOG, ERIK, Boktryckare, Nyköping, <i>ständig medlem</i>	26/7	55
CHRISTENSSON, CARL OTTO, Kock, Göteborg	1/10	12
DAFGÅRD, AXEL, Charkuterist, Vänersborg	29/4	91
DAFGÅRD, HARRY, Charkuterist, Vänersborg	15/4	06
DAFGÅRD, OTTO, Slaktaremästare, Vänersborg. <i>Ersättare i</i> <i>Gilletts styrelse</i> †	21/9	76
DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	2/10	96
DAHLLÖF, LEOPOLD, f. d. Häradsskrivare, Alingsås	26/8	62
DAHLSTRÖM, WERNER, Handlande, Karlsborg	28/5	91
DALQUIST, GEORG, Grosshandlare, Lidköping	2/9	80
DALQUIST, ISIDOR, Journalist, Vänersborg	10/7	51
DANELIUS, KARL, Med. lic., f. d. Förste provinsialläkare, Växiö	29/7	60
DE BOURG, MATS, Fil. mag., Rektor, Södertälje	5/8	84
DINETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	9/8	95

DINNETZ, GUSTAF, Hovinästare, Stockholm	21/11	86
DINNETZ, KARL FREDRIK, Biografägare, Roslags-Näsby	16/2	79
DINNETZ, KNUT, Lagerförman, Ektorp	21/1	91
DYMLING, RICHARD, Konsul, Stockholm	22/7	68
EDLUND, ANDERS, Skofabriksarbetare, Vänersborg	29/7	70
EDLUND, AXEL, Handelsresande, Göteborg	29/7	94
EDLUND, BERTIL, Kontorist, Trollhättan	23/11	99
EDLUND, TORSTEN, Eldare, Vänersborg	27/4	03
EKBERG, HJALMAR, Ingeniör, Stockholm	16/5	72
ELOW, PER, Banktjänsteman, Vänersborg	6/7	06
ELOW, STIG, Studerande, Vänersborg	13/5	12
ENGLUND, NILS, Studerande, Vänersborg	11/1	09
ERICSON, EGON, Elektriker, Vänersborg	31/1	03
ERICSON, OSCAR, Bryggmästare, Västerås	30/9	76
ERICSSON, AXEL, Bagaremästare, Vänersborg	29/4	80
ERIKSSON, AXEL, Prokurist, Vänersborg	20/3	89
ERIKSSON, AXEL, Handelsbiträde, Borås	23/3	08
ERIKSSON, AXEL TH., Handlande, Göteborg	28/12	86
ERIKSSON, CARL, Boktryckare, Mjölby	19/11	83
ERIKSSON, ERNST W., Handlande, Vänersborg	3/6	89
ERIKSSON, KARL, Färgmästare, Arvika	28/3	75
ERIKSSON, LARS, Skolvaktmästare, Vänersborg	5/9	78
FALK, BENGT, f. d. Landsfogde, Karlskrona	30/5	68
FALK, GUSTAF, f. d. Lokomotivförare, Ödskölt	2/1	68
FALK, RICHARD, Förvaltare, Gräsmark	10/3	83
FALK, SVEN, Redaktör, Äppelviken	24/9	66
FOCK, BROR, Sparbankskassör, Vänersborg	29/3	88
FOCK, SVEN, Blindvårdsombud, Vänersborg	14/5	89
FRIBERG, KNUT, Apotekare, Gysinge	30/3	77
FRÖBERG, ALBIN, Målaremästare, Vänersborg	1/3	70
FRÖBERG, CARL, Målaremästare, Vänersborg †	31/3	59
FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Trollhättan	16/11	96
FRÖBERG, HENRIK, Reparatör, Vänersborg	12/2	12
GADDE, ELOF, Järnhandlare, Vänersborg	23/1	11
GADDE, NILS OLOF, Järnhandelsbiträde, Vänersborg	27/6	15
GILLBERG, EWALD, Handlande, Vänersborg	19/10	89
GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund	1/7	84
GRUNDBERG, PER, Godsägare, Gräveby	16/5	79
GULZ, TORSTEN, Löjtnant, Avdelningschef, Vänersborg	19/2	05
GUSTAFSSON, PER EDWARD, Landskanslist, Vänersborg	20/6	93
HAGBORG, ARNE, Handelsbiträde, Vänersborg	13/5	08
HAGBORG, WALTER, Handlande, Vänersborg	2/7	01
HALLBERG, ANDERS, Riksbankskassör, Kalmar	31/1	82

HALLBERG, BERTEL, Jur. kand., t. f. Borgmästare, Linköping	14/10	86
HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Vänersborg	18/6	93
HALLONQVIST, KNUT, Handlande, Vänersborg	24/5	95
HALLQVIST, ERIK, Stationsföreståndare, Lilleskog	27/9	93
HAMMARSTRÖM, UNO, Löjtnant, Skövde, <i>ständig medlem</i> ..	22/5	99
HANSSON, MAGNUS, Grosshandlare, Stockholm	19/6	72
HANSSON, VICTOR, Kyrkovaktmästare, Vänersborg	26/10	78
HAUFFMAN, AXEL, Sjukvårdare, Vänersborg	6/1	95
HEDÉN, ALLAN, Stadsvaktmästare, Vänersborg	18/6	07
HEGARDT, GUSTAF, Med. lic., Lasarettssunderläkare, Västervik	9/5	03
HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	20/7	06
HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg	4/9	98
HJORTH, GUNNAR, Jur. kand., Länsbokhållare, Vänersborg. <i>Bi-</i>		
<i>sittare i Gillets styrelse</i>	30/3	02
HULTÉN, AMANDUS, Snickaremästare, Vänersborg	9/10	72
HULTÉN, RICHARD, Snickaremästare, Vänersborg	6/1	84
HÖGVALL, OSKAR, Fabrikör, Uddevalla	11/9	6i
JANSSON, ADOLV, Skomakaremästare, Rådman, Vänersborg..	30/6	81
JANSON, ISIDOR, Kassör, Vänersborg. <i>Gillets kassafogde</i>	12/10	82
JENNISCHE, BENGT, Med. stud., Vänersborg	6/5	13
JEBORN, PERCIVAL, Sjökapten, Malmö	25/4	02
JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Vänersborg	12/7	98
JOHANSON, HUGO, Konditor, Norrköping	11/9	92
JOHANSSON, ALFRED, f. d. Lokomotivförare, Vänersborg	16/5	67
JOHANSSON, AXEL, Telegrafkommissarie, Kalmar	21/9	71
JOHANSSON, AXEL, Förman, Vänersborg	15/8	84
JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	31/5	03
JOHANSSON, CARL O., Bokhållare, Vänersborg	22/1	88
JOHANSSON, EMIL, Handelsresande, Vänersborg	21/8	87
JOHANSSON, GUSTAF, Lokputsare, Vänersborg	25/6	80
JOHANSSON, HARRY, Gasverksbokhållare, Vänersborg	13/11	96
JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	15/11	99
JOHANSSON, HENRY, Handelsbiträde, Vänersborg	27/2	03
JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg.....	14/9	00
JOHANSSON, KARL, Snickare, Vänersborg	14/6	97
JOHANSSON, KARL W., Reparatör, Vänersborg	29/8	86
JOHANSSON, OTTO, Hovmästare, Vänersborg	6/8	88
JOHANSSON, ROBERT, Boktryckare, Vänersborg	23/7	77
JOHANSSON, ÅKE, Fotograf, Vänersborg	7/3	08
JOHANSSON, HERMAN, Stationsinspektör, Göta	3/7	71
JONSSON, EMIL, Handlande, Vänersborg	22/8	77
JONSSON, ROBERT, Sjökapten, Vänersborg	23/4	77
JÖNSSON, FRANS W., f. d. Hamnfogde, Vänersborg	11/1	61
JÖNSSON, GUSTAF, Hamnfogde, Vänersborg	6/11	98

KAHNBERG, GOTTFRID, Slaktaremästare, Vänersborg	3/10	68
KARLSSON, AUGUST, i. d. Typograf, Vänersborg †	28/8	60
KARLSSON, KARL, Sanatorievaktmästare, Vänersborg	27/6	78
KARLSSON, VALTER, Handlande, Vänersborg	18/5	05
KIHLBERG, KARL JOHAN, Ingeniör, Härnösand	19/4	79
KNUTSSON, GUNNAR, Reparatör, Vänersborg	8/7	05
KRAFFT, FELIX, Smedmästare, Vänersborg	15/8	02
KRALL, ARVID, Disponent, Ulricehamn	1/10	82
LAGERGREN, SVEN, Studerande, Vänersborg	7/6	14
LARN, GILLIS, Apotekare, Vänersborg	12/5	84
LARSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	4/3	90
LARSON, JOHAN, Handlande, Vänersborg	16/12	98
LARSSON, ERNFRID, Brevbärare, Vänersborg	13/7	81
LARSSON, GUSTAF, Landskanslist, Vänersborg	23/10	92
LARSSON, HJALMAR, Trävaruhandlare, Vänersborg †	13/11	98
LARSSON, HJALMAR, Ingeniör, Vänersborg	9/2	03
LARSSON, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	2/1	05
LAWSON, JOHN, Fabrikör, Trollhättan	11/5	75
LILJE, KLAS, Med. lic., f. d. Provinsialläkare, Järle	18/12	67
LIND, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	28/2	81
LINDEDAL, BIRGER, Köpman, Ronneby	27/5	81
LINDEDAL, LUDWIG, Kamrerare, Storången	17/12	69
LINDEDAL, SIGURD, Bankkamrerare, Göteborg	31/9	82
LINDGREN, JOHAN, Byggmästare, Vänersborg	16/5	80
LINDGREN, JOHN, Byggmästare, Vänersborg. <i>Bisittare i Gil-</i> <i>lets styrelse</i>	8/10	69
LINDGREN, KNUT, Byggmästare, Vänersborg	14/5	77
LINDQVIST, GUSTAF, f. d. Lasarettsvaktmästare, Vänersborg	3/9	74
LINDSTRÖM, ALLAN, Ingeniör, Vänersborg	14/7	08
LINNARSSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	10/1	91
LUNDBERG, ERNST, Kontorschef, Vänersborg	21/5	84
LUNDBLAD, OLOF, Med. lic., f. d. Lasarettsläkare, Vänersborg	28/7	67
LUNDBLAD, OLOF, Studerande, Vänersborg	18/3	07
LUNDBORG, ERIC, Handlande, Vänersborg	6/1	88
LUNDGREN, NILS, Postkontrollör, Stockholm	15/10	89
LUNDGREN, THOR, Postkontrollör, Västerås	10/1	83
LUNDIN, GUSTAF, Civilingeniör, Karlskrona	4/8	92
LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	14/6	94
LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	21/7	99
LUNDIN, KNUT, Apotekare, Ängelholm	19/1	98
LUNDIN, WERNER, Byråingeniör, Stockholm	10/5	90
LUNDAVIK, FRITZ, Civilingeniör, Vänersborg	30/8	80
MILLING, AXEL, Banktjänsteman, Lilla Edet	20/1	96
MILLING, GUSTAF, Handelsresande, Vänersborg	21/7	02

MILLING, THORSTEN B., Landskontorist, Vänersborg	1/9	97
NILSSON, DAVID, Fil. dr., Lektor, Skara	3/8	85
NILSSON, GÖSTA, Bokhållare, Trollhättan	14/8	91
NILSSON, JOHAN, f. d. Reparatör, Vänersborg	5/1	66
NILSSON, ROBERT, f. d. Verkmästare, Vänersborg	24/7	69
von NOLTING, OLOF, Disponent, Vänersborg	2/6	77
NORDÉN, ELOV, Stadsbokhållare, Vänersborg. <i>Gilleskrivare</i> ..	22/2	01
NORDÉN, JOHAN, f. d. Förman, Vänersborg †	30/6	59
NORDFELT, ALFRED, Fil. dr., f. d. Rektor, Uppsala	17/5	64
NORDFELDT, PER, Konditor, Vänersborg †	21/10	92
NYBERG, OSKAR, Handlande, Göta	4/10	75
NYBLOM, ERIK, Redaktör, Lidingö	29/9	73
NYGREN, PONTUS, Landskontorist, Vänersborg	10/4	00
NYSTRÖM, GEORG, f. d. Järnhandlare, Vänersborg	2/10	74
NYSTRÖM, JOHN, Köpman, Göteborg	12/12	70
NYSTRÖM, RICHARD, Handlande, Vänersborg	8/4	72
OLLÉN, ERIK, Sparbanksdirektör, Vänersborg	15/1	85
OLLÉN, OLOF, Ingeniör, Vänersborg	2/2	82
OLSSON, ADOLF, Lagerbokhållare, Vänersborg	6/12	72
OLSSON, CARL, Lagerbokhållare, Vänersborg	7/2	02
OLSSON, OSCAR JULIUS, f. d. Bryggeriägare, Vänersborg....	12/4	81
OLSSON, VERNER, Banktjänsteman, Vänersborg	2/9	86
OSCAR, ALGOT, Handelsresande, Örebro	15/3	91
OSCAR, BERTIL, Handelsresande, Mariestad	30/8	85
PETRÉ, ERNST, Redaktör, Vänersborg	3/3	97
PETERSON, BROR, Agent, Vänersborg †	2/2	74
PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Vänersborg	3/1	01
PETTERSSON, ALGOT, Chaufför, Vänersborg	26/3	89
PETTERSSON, ANDERS, Slaktaremästare, Vänersborg	24/5	70
PFEIL, WILHELM, Avdelningschef, Hälsingborg	24/3	77
PRESTO, OLE, Kapten, Halmstad	16/10	75
RAHM, HJALMAR, Banktjänsteman, Vänersborg	22/10	00
REYNOLDS, ALDOR, Handlande, Vänersborg	9/5	88
ROSLIN, HARRY, Bokhållare, Vänersborg	2/12	06
RYRBERG, CLAES, Fil. kand., Läroverksadjunkt, Stockholm ..	29/6	71
RYRBERG, KARL AUGUST, Överstelöjtnant, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	1/8	74
RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Tranås, <i>ständig medlem</i>	18/6	77
SAHLBERG, ROBERT, Överstelöjtnant, Vänersborg	25/12	76
SAHLIN, ERIK, Löjtnant, Poliskonstapel, Vänersborg	10/1	09
SALÉN, AXEL, Ingeniör, Sandviken	6/4	83
SANDBERG, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	5/8	86
SANDBERG, NILS, Fil. mag., Vänersborg	9/12	11
SANDBERG, WILHELM, Brevbärare, Vänersborg	12/12	81

af SANDEBERG, FREDRIK, Jur. kand., Kapten, Kammarherre, Fristad	6/1	84
af SANDEBERG, WILLIAM, Major, Göteborg	25/11	74
SCHMIDT, OTTO, Sotaremästare, Lidköping	23/6	64
SCHRÖDER, GUSTAF, Sjökapten, Vänersborg	24/10	68
SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Med. lic., Provinsialläkare, Tanum	24/1	97
SELLSTRÖM, IVAR, Hotellägare, Lödöse	4/12	72
SJÖSTRÖM, AXEL, Handlande, Vänersborg	20/3	70
SJÖSTRÖM, GUSTAF, Bokhandelsmedhjälpare, Vänersborg ..	20/11	00
SJÖSTRÖM, OLOF, Stationsinspektör, Vargön	8/8	89
SKÄRBERG, OSKAR, Kontorist, Trollhättan	1/12	96
STENSTRÖM, LARS, Landskanslist, Vänersborg	8/12	05
STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Vänersborg. <i>Ersättare i Gil-</i> <i>lets styrelse</i>	2/5	87
STIBERG, ROBERT, Fil. kand., Direktör, Göteborg	7/6	67
SUNDELIUS, GOTTFRID, Handlande, Vänersborg	15/2	90
SUNDELIUS, KJELL, Stadsvaktmästare, Vänersborg	8/7	08
SUNDELIUS, OSKAR, Poliskonstapel, Vänersborg	14/9	01
SVEDBERG, CARL AUGUST, Direktör, Göteborg	16/1	73
SVEDBERG, ERNST, Avdelningschef, Göteborg †	27/2	67
SVENSSON, AXEL, Järnhandelsbiträde, Vänersborg	5/8	83
SVENSSON, CARL, Snickaremästare, Vänersborg	30/7	79
SVENSSON, FRITZ, Kassör, Vargön	2/11	84
SVENSSON, KNUT, Brukstjänsteman, Vargön	7/7	89
SVENSSON, OLLE-GUSTAF, f. d. Handlande, Vänersborg	31/10	57
SVENSSON, RAGNAR, Elektrotekniker, Vänersborg	18/3	96
SVENSSON, WERNER, Bankrevisor, Vänersborg	27/7	87
von SYDOW, DANIEL, Underlöjtnant, Jur. stud., Vänersborg ..	24/2	09
von SYDOW, FREDRIK, Jur. kand., Bankdirektör, Göteborg ..	26/3	96
von SYDOW, GERHARD, Jur. kand., Landsfogde, Göteborg ..	7/2	99
TAUBE, FREDRIK, Underlöjtnant, Karlskrona	21/3	09
TEODORSON-LARSON, MELKER, Kontrollör, Vänersborg	27/5	09
THERNQUIST, ANTON, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg. <i>Bisittare i Gillets styrelse</i>	20/8	74
THERNQUIST, OLE, Trädgårdselev, Vänersborg	9/1	11
THERNQUIST, TUVE, Verkmästare, Borås	16/7	99
THIMGREN, HUGO, Apotekare, Vänersborg	22/6	01
THIMGREN, ÅKE, Fil. kand., Vänersborg	16/8	07
THOMSON, YNGVE, Banktjänsteman, Vänersborg	12/8	98
TIBBLIN, HUGO, Konditor, Vänersborg	24/9	97
TIDSTRAND, JOHAN, Kakelugnsmakare, Vänersborg	16/2	85
TORSTENSON, AXEL, f. d. Musikstyckjunkare, Göteborg	3/4	75
TULLBERG, INGE, Tjänsteman, Stockholm, <i>ständig medlem</i>	12/9	05

TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Haparanda	31/12	07
TÖSSBERG, ERIK, Slöjdlärare, Vänersborg	2/3	80
WALLIN, GUNNAR, Ingeniör, Ängelholm, <i>ständig medlem</i>	13/8	89
WALLSTRÖM, ALBERT, f. d. Brevbärare, Vänersborg †	25/10	59
WALLSTRÖM, ERNST, Posttjänsteman, Göteborg	19/2	92
WASSENIUS, OSKAR, Handlande, Vänersborg	20/1	70
WELANDER, GUSTAF, Banktjänsteman, Vänersborg	5/8	91
WENNERGREN, ANDERS, Boktryckare, Vänersborg	19/12	75
WERNER, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	29/7	81
WERNER, OLOV, Handelsbiträde, Vänersborg	2/9	09
WEST, JOHN, Fil. mag., Läroverksadjunkt, Söderköping	24/7	92
WESTHALL, BO, Jur. kand., Länsnotarie, Vänersborg	12/1	05
WETTERLUNDH, SUNE, Jur. kand., Länsnotarie, Vänersborg	11/2	04
WIBOM, TOR, Kapten, Stockholm	16/9	85
VIKNER, WILHELM, Fil. kand., f. d. Läroverksadjunkt, Göte- teborg †	7/8	65
WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstummlärare, Vänersborg	28/11	89
WIKSTRÖM, HELGE, Kapten, Jönköping	11/8	94
WOLGAST, KURT, Kamrer, Hälsingborg	8/7	93
ÅBERG, AXEL, Föreståndare, Göteborg	18/10	73
ÅKERSTRÖM, GUNNAR, Boktryckare, Skövde	23/12	92
ÅSTRÖM, FJALAR, Skräddaremästare, Vänersborg	25/3	93

Antal medlemmar: 303.

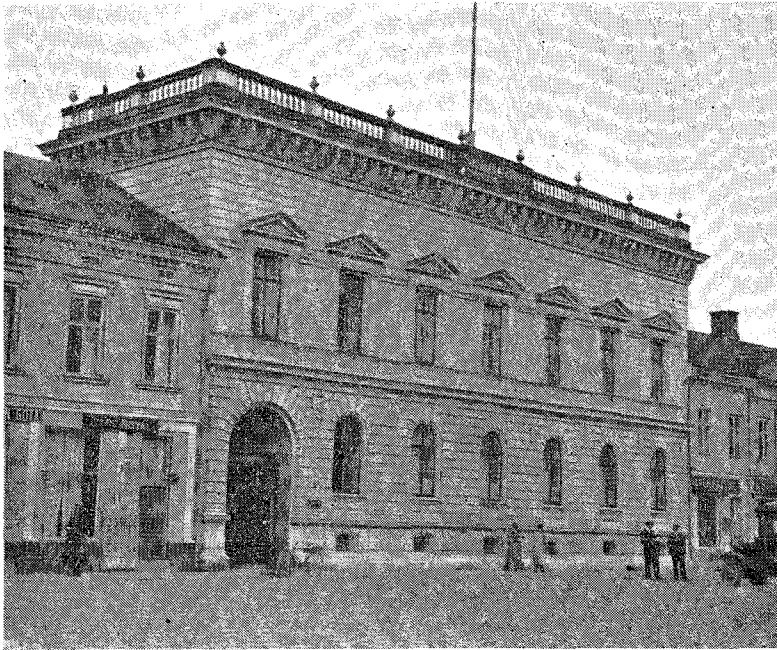
Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar av gillet. Dylika uppgifter samt meddelanden om adressförändringar torde benäget insändas till gillet's kassafogde.

A. F. CARLSSON

ETT JUBILEUM.

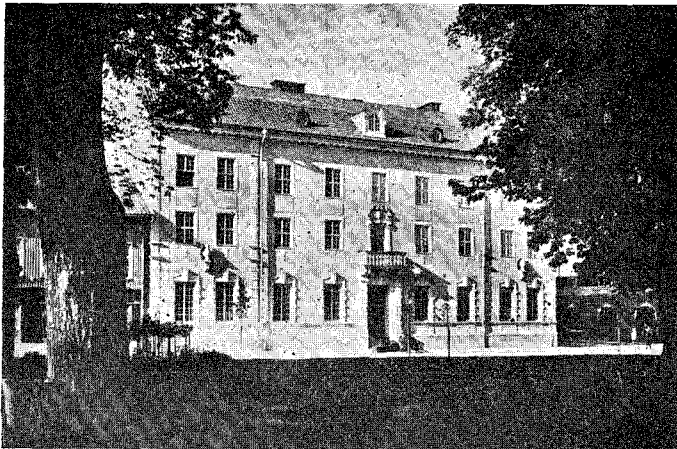
HUNDRA ÅR har förflutit, sedan banbrytaren inom den svenska skofabrikationen, fabrikör A. F. Carlsson, såg dagens ljus. Han var nämligen född den 20 augusti 1835 å ett torp på Vänersnäs. Ungefär samtidigt med 100-årsdagen av C:s födelse kan det av honom startade företaget se tillbaka på en 75-årig verksamhet. Även om det år 1860 icke förekom skofabrikation i modern bemärkelse, så var ändå det i Vänersborg detta år startade Carlssonska skomakeriet grunden till den kommande storindustrien i staden. När den första maskinen infördes år 1873, hade hans skomakeri vuxit ut till ett storhantverk med 70 anställda gesäller och lärlingar och med försäljning över stora delar av landet. Sedan tillväxte fabriken snabbt. Nya sinnrika precisionsmaskiner anskaffades, fabrikslokalerna utbyggdes och moderniserades, och produktionen ökades. Vänersborgs-skorna voro snart både kända och välkända över hela Sverige. Då A. F. Carlsson avled 1907, efterlämnade han en svensk storindustri, resultatet av ett helt livs oförtruten energi och målmedveten skaparlust.

Sparbanken i Vänersborg

Grundad år 1822

Expeditionstid 10—2.

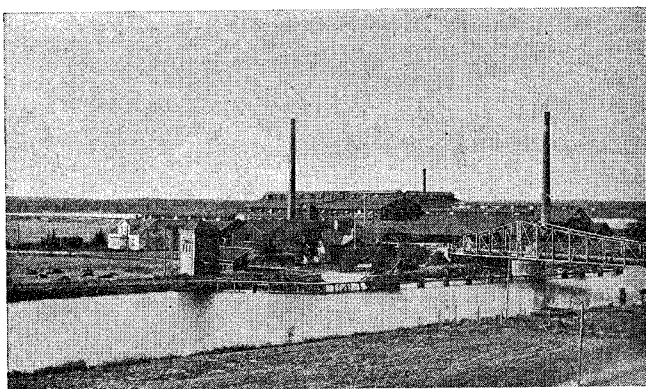

Utför alla slags bankaffärer.

Bankens notariatavdelning emottager till vård
och förvaltning under bankens garanti
allehanda värdehandlingar.

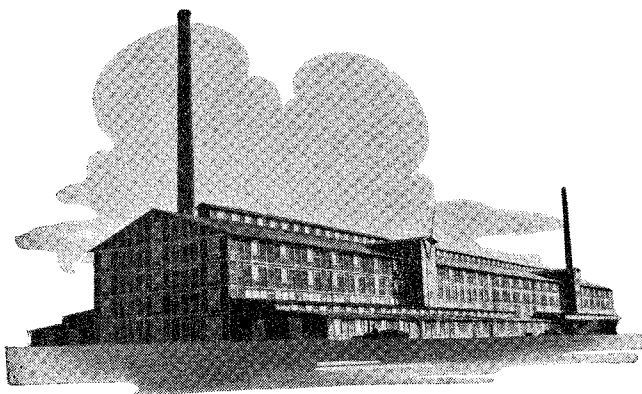
Fondaffärer förmedlas.

Kassafack uthyras.

A.-B. Nabbensbergs Tegelbruk

ARSTILLVERKNING: 4 milj. murtegel
 $1\frac{3}{4}$ „ taktegel
 $1\frac{3}{4}$ „ dräneringsrör

Tenggrenstorps Tegelbruk

ÄGARE: GUNNAR WULF.

ARSTILLVERKNING: 5 milj. murtegel
 3 „ taktegel
 $1\frac{1}{2}$ „ tegelrör